<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

આવકવેરાના મુખ્ય નિયામક (સંશોધન) અને અન્યો

વિરુદ્ધ

લાલજીભાઈ કાંજીભાઈ મંડાલિયા

(સિવિલ અપીલ નંબર ૪૦૮૧/૨૦૨૨)

૧૩ જુલાઈ, ૨૦૨૨

[હેમંત ગુપ્તા અને વી. રામસુબ્રમણ્યન, ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ]

આવકવેરાનો કાયદો, ૧૯૬૧:કલમ ૧૩૨ અને ૧૩૩–હેઠળ શોધ અને જપ્તી–માનવાનું કારણ–નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન કરદાતાએ કંપનીને ૧૦ કરોડ રૂપિયાની રકમ ટ્રાન્સફર કરી–કરદાતાએ મિલકતના ગીરો દ્વારા લોન સુરક્ષિત કરી–કરદાતા કંપનીના ડિરેક્ટર બન્યા અને પછીના મહિને તે બંધ થઈ ગયા–

રુ.૧૦ કરોડની રકમ જુદી જુદી તારીખો પર વ્યાજ સાથે ચૂકવવામાં આવી હતી અને લોનની ચુકવણી પછી, ગીરો બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો–કરદાતાએ તેની આવકવેરાનું વળતર દાખલ કર્યું હતું જે વ્યાજની આવક દર્શાવે છે જેના પર પણ કર લાદવામાં આવ્યો છે–સંતોષ નોંધમાં વિશ્વાસ કરવાના કારણો રેકોર્ડ કર્યા પછી, શોધ કરવામાં આવી હતી કલમ ૧૩૨ ની શરતોમાં હાથ ધરવામાં આવી હતી–કરદાતાને સંતોષ નોંધ પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી કે કલમ ૧૩૨ (૧) ના સ્પષ્ટીકરણની શરતોમાં જાહેર કરવાની જરૂર નહોતી–કરદાતાને મહેસૂલ દ્વારા જારી કરાયેલા અધિકૃતતાના વોરંટને પડકારવામાં આવ્યો હતો–ઉચ્ચ અદાલતે અધિકૃતતાના વોરંટને રદ કર્યું–અપીલ પર, જણાવ્યું હતું:ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત કે કરદાતાના પરિસરની તપાસ કરવાની અધિકૃતતા અમાન્ય છે, તેને ટકાવી શકાતી નથી–વિગતવાર સંતોષ નોંધ કંપનીના ડિરેક્ટર–મેનરની ખાતા પુસ્તકોમાં બહુવિધ એન્ટ્રીઓ દર્શાવે છે જેમાં ડિરેક્ટરે રુ.૧૦ કરોડની લોન માટે અમદાવાદમાં કરદાતાનો સંપર્ક કર્યો હતો તે સામાન્ય વ્યવહાર લાગતો નથી–ગીરોની અનુગામી ચુકવણી અને સંબંધિત આકારણી વર્ષમાં પ્રતિબિંબિત વ્યાજની આવક કરદાતાને વાસ્તવિકતાનો રંગ આપવા માટે લેવામાં આવેલા પગલાં હોવાનું જણાય છે–ટૂંકા ગાળા માટે રુ.૧૦ કરોડનું રોકાણ વ્યાજની આવક મેળવવા માટે નહોતું કારણ કે તે જ આકારણી વર્ષમાં તેની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી–મહેસૂલ કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંની તપાસ કરવાનો ઈરાદો ધરાવે છે–આવી માન્યતા ખોટી

અથવા વિચિત્ર નથી–તે મહેસૂલ દ્વારા દોરવામાં આવેલી વાજબી માન્યતા હતી કે કરપાત્ર વ્યક્તિ કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી અથવા સુસંગત હોય તેવા કોઈપણ હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં અથવા રજૂ કરાવશે નહીં–આવી માન્યતા અનુમાન પર આધારિત ન હતી, પરંતુ કરપાત્ર વ્યક્તિ દ્વારા બાબતોના સામાન્ય આચરણમાં ઘડવામાં આવેલા પ્રમાણિક અભિપ્રાય પર આધારિત હતી–મહેસૂલ એ જાણવા માંગે છે કે શું રકમ એક અપ્રગટ આવક છે–કરપાત્ર આવકની પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતા. તપાસ અને જપ્તી હાથ ધરવા માટે અધિકૃતતાના કાર્યની માન્યતાને ધ્યાનમાં લેતી વખતે નોંધાયેલા હોવાનું માનવાનાં કારણોમાં જઈ શકાતું નથી–આમ, ઉચ્ચ અદાલતે શોધની અધિકૃતતાને રદ કરવામાં વાજબી ઠેરવ્યું નથી.

કલમ ૧૩૨–અનુસરવાના સિદ્ધાંતો હેઠળ શોધ અને જપ્તી–જણાવવામાં આવ્યું છે.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો કે,

૧. વિગતવાર સંતોષ નોંધ એસએસ અને અન્યોના ખાતા પુસ્તકોમાં બહુવિધ એન્ટ્રીઓ દર્શાવે છે.સિલીગુડી (પશ્ચિમ બંગાળ) અથવા ગોવામાં રહેલા એસ. એસ. ની અમદાવાદમાં કરદાતા સાથે રૂ. ૧ કરોડની લોન માટે સંપર્ક કરવાની રીત સામાન્ય વ્યવહાર નથી લાગતી.ગીરોની અનુગામી ચુકવણી અને સંબંધિત આકારણી વર્ષમાં પ્રતિબિંબિત વ્યાજની આવક એ આકારણી કરનાર દ્વારા વાસ્તવિકતાનો રંગ આપવા માટે લેવામાં આવેલા પગલાં હોવાનું જણાય છે,

પરંતુ મહેસૂલનું વલણ કે આવી એન્ટ્રી એક આવાસ એન્ટ્રી હતી તે શોધવું જરૂરી છે અને આકારણીદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંની ટ્રેઇલ સહિત ગૂંચ કાઢવા માટે જરૂરી એન્ટ્રીઓનું કોબવેબ પણ શોધી કાઢવું જરૂરી છે.વિશ્વાસ કરવાના કારણો એ અંતિમ તારણો નથી કે જે કાયદાના પ્રકરણ XIV–B ના સંદર્ભમાં બ્લોક આકારણીની રચના કરતી વખતે આવક પર પહોંચશે. માન્યતાના ન્યાયીપણાને ધ્યાનમાં લેવાની કસોટી એ છે કે શું આવા કારણો સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત અથવા તરંગી છે.પ્રતિ એફિડેવિટમાં આપેલો જવાબ દર્શાવે છે કે મહેસૂલનો ઈરાદો નાણાંના સ્તરને અલગ કરવાનો હતો, જે કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવે તેવી શંકા છે.મહેસૂલ વિભાગે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે બિનહિસાબી કાળાં નાણાંને ટૂંકા ગાળા માટે કાયદામાં લાવવા માટે આવાસ પ્રવેશ એક સામાન્ય કાર્યપ્રણાલી છે.ટૂંકા ગાળા માટે રૂ.૧૦ કરોડનું રોકાણ વ્યાજની આવક મેળવવા માટે નહોતું કારણ કે તે જ આકારણી વર્ષમાં તેની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી.મહેસૂલ કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંના ફંડ ટ્રેઇલની તપાસ કરવાનો ઈરાદો ધરાવે છે.આવી માન્યતા ટોપી અથવા તરંગી નથી.[પરિચ્છેદ ૨૪ અને ૨૫] [૨૫૭–B–H; ૨૫૮–A–B]

૨. મહેસૂલ મુજબ, કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમો (બી) અને (સી) અધિકૃતતાના વોરંટને મંજૂરી આપવામાં આવે તે પહેલાં સંતુષ્ટ થઈ હતી.સંતોષ નોંધ એક મૂલ્યાંકનકર્તાની દ્રષ્ટિએ નોંધવામાં આવી હતી, જેમના અધિકારક્ષેત્રના મૂલ્યાંકન અધિકારી પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં હતા.તે આવા

કરદાતાઓના ખાતાનું કોબવેબ છે જેનો પર્દાફાશ કરવો જરૂરી છે.મહેસૂલ માટે એવી આશંકા રાખવી ગેરવાજબી નથી કે કરદાતા પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં આકારણી અધિકારી સમક્ષ સમન્સનો જવાબ નહીં આપે.એવો પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે આવા સમન્સ એસએસ અને તેના જૂથ સામે મહેસૂલ દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી માહિતી જાહેર કરવા તરફ દોરી જશે.તેથી, મહેસૂલ દ્વારા વાજબી માન્યતા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી કે કરદાતા કોઈ પણ હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં કે રજૂ કરાવશે નહીં જે આ કાયદા હેઠળની કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી અથવા સુસંગત હશે. આવી માન્યતા ધારણાઓ પર આધારિત ન હતી, પરંતુ સામાન્ય રીતે કરદાતા દ્વારા બાબતોના સામાન્ય આચરણમાં ઘડવામાં આવેલા પ્રામાણિક અભિપ્રાય પર આધારિત હતી.કરદાતાને પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં આવકવેરાના અધિકારીઓ સમક્ષ હાજર થવાની નોટિસ કંપની અને તેના જૂથો વિરુદ્ધની સામગ્રીની પૂરતી નોટિસ હશે, જેથી કંપની અને તેના સહયોગીઓ દ્વારા ખાતાઓના કોબવેબને બહાર કાઢવાના સમગ્ર પ્રયાસને નિષ્ફળ બનાવી શકાય.કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમ (સી) પણ સંતોષાય છે.કરદાતા પાસે રુ.૧૦ કરોડનો કબજો હતો, જે કંપનીને લોન તરીકે આપવામાં આવ્યો હતો.મહેસૂલ એ જાણવા માંગે છે કે શું આવી રકમ એક અપ્રગટ આવક છે કે જેમાં એવા સ્ત્રોતોનો સમાવેશ થાય છે કે જેમાંથી ₹૧ કરોડની આવી રકમ સંપૂર્ણપણે અજાણી વ્યક્તિને લોન તરીકે આપવામાં આવી હતી, જે કરદાતાની બાબતો અથવા અન્ય કોઈ કડી સાથે

જોડાયેલી ન હતી, જેથી અમદાવાદમાં કોઈ વ્યક્તિએ ગોવામાં રોકાણ કરવાના હેતુથી પશ્ચિમ બંગાળના કોલકાતા સ્થિત કંપનીને ₹૧ કરોડ કેવી રીતે એડવાન્સ કર્યા છે તે વાજબી ઠેરવી શકાય. મહેસૂલ નિષ્ફળ થઈ શકે છે અથવા સફળ થઈ શકે છે પરંતુ તે થ્રેશોલ્ડ પર શોધ અને જપ્તીની કામગીરીમાં દખલ કરવાનું કારણ નહીં હોય, જે મહેસૂલને કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણની આસપાસના રહસ્યને ઉકેલવાની તકને નકારે છે.[પરિચ્છેદ ૨૭ અને ૨૮] [૨૫૮–E–H; ૨૫૯–A–D]

૩. તપાસ અને જપ્તી હાથ ધરવા માટે અધિકૃતતાના કાર્યની માન્યતાને ધ્યાનમાં લેતી વખતે નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના કારણોની પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતામાં જઈ શકાતી નથી.એકલા નોંધાયેલ માન્યતા ન્યાયી છે પરંતુ માત્ર વેડ્ન્સબરીના વાજબીતાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને.આવી વાજબીપણું એ નોંધાયેલા કારણો પર અપીલ અધિકારી તરીકે કામ કરવાની સત્તા નથી.[પેરા ૩૨] [૨૬૨–E–F]

ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (૧૯૯૪) ૬ એસસીસી ૬૫૧:[૧૯૯૪] ૨ પૂરક.એસસીઆર ૧૨૨; ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ.રાજેન્દ્ર ડી. હરમલકર ૨૦૨૨ એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૪૮૬; ઉત્કલ સપ્લાયર્સ વિ. મા કનક દુર્ગા એન્ટરપ્રાઈઝીસ ૨૦૨૧ એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૩૦૧ નો સંદર્ભ.

૪. કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ તપાસ અને જપ્તીની બાબતમાં રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાના સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ છેઃ(i) અભિપ્રાયની રચના અને નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના કારણો એ ન્યાયિક અથવા અર્ધ–ન્યાયિક કાર્ય નથી પરંતુ વહીવટી સ્વરૂપ છે.(૨) માહિતી સામગ્રીના આધારે અધિકૃત અધિકારીના કબજામાં હોવી જોઈએ અને અભિપ્રાયની રચના પ્રમાણિક અને પ્રામાણિક હોવી જોઈએ.તે માત્ર ઢોંગ ન હોઈ શકે.કોઈપણ બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત સામગ્રીની વિચારણા માન્યતા/સંતોષને દૂષિત કરશે; (૩) સત્તામંડળ પાસે એવી માહિતી હોવી જોઈએ કે જેના આધારે વાજબી માન્યતા સ્થાપિત થઈ શકે કે સંબંધિત વ્યક્તિએ ખાતા પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે જેના માટે સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે, અથવા આવી વ્યક્તિ તેને સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવે તો પણ આવા ખાતા પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં; અથવા (૪) આવી વ્યક્તિ પાસે કોઈ નાણાં, સોના–ચાંદી, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન વસ્તુ છે જે સંપૂર્ણ અથવા આંશિક આવક અથવા મિલકતને રજૂ કરે છે જે જાહેર કરવામાં આવી નથી અથવા જાહેર કરવામાં આવશે નહીં.)(૫) સક્ષમ અધિકારીની માન્યતાની રચનાને પડકારવાની સ્થિતિમાં આવા કારણો ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવા પડી શકે છે, જે ઘટનામાં અદાલત માન્યતાની રચનાના કારણોની તપાસ કરવા માટે હકદાર હશે, જોકે તેની પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતા નહીં.કોર્ટ તપાસ કરશે કે શું

નોંધાયેલા કારણો દુર્ભાવનાપૂર્ણ છે કે માત્ર ઢોંગ દ્વારા પ્રેરિત છે અને કોઈ બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નથી;vi) સંતોષ નોંધનો ભાગ બનેલા આવા કારણો અદાલતની ન્યાયિક ચેતનાને સંતોષવા માટે છે અને આવી સંતોષ નોંધના કોઈપણ ભાગને આદેશનો ભાગ ન બનાવવો જોઈએ;vii) આવા કારણો પૂરતા છે કે નહીં તે પ્રશ્ન કોર્ટ માટે રિટ પિટિશનમાં સમીક્ષા કરવાની બાબત નથી.સક્ષમ અધિકારીને કાર્યવાહી કરવા માટે પ્રેરિત કરનારા આધારોની પર્યાપ્તતા એ ન્યાયી મુદ્દો નથી; viii) વિશ્વાસની રચના માટેના કારણોની સુસંગતતા વહીવટી કાર્યવાહીની જેમ ન્યાયિક પ્રતિબંધ દ્વારા ચકાસવામાં આવે છે કારણ કે અદાલત અપીલની અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ માત્ર જે રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તેની સમીક્ષા કરે છે.કોર્ટ તેની પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતાની તપાસ કરશે નહીં; ix) ૧.૪.૧૯૬૨ માંથી પૂર્વલક્ષી અસર સાથે નાણાં અધિનિયમ, ૨૦૧૭ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણના સંદર્ભમાં, આવકવેરાના સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના આવા કારણો કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા કોઈપણ સત્તાધિકારી અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જાહેર કરવાની જરૂર નથી. ઉચ્ચ અદાલતે શોધની અધિકૃતતાને રદ કરીને વાજબી ઠેરવી ન હતી. હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશને રદ કરવામાં આવે છે.[પરિચ્છેદ ૩૩ અને ૩૪] [૨૬૨–F–G; ૨૬૩–A–H; ૨૬૪–A–C]

એસ. નારાયણપ્પા વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી., એ. આઈ.

આર. ૧૯૬૭ એસ. સી. ૫૨૩:[૧૯૬૭] ૧ એસસીઆર ૫૯૦; એન. કે. જ્વેલર્સ અને અન્ય વિ. આવકવેરાના કમિશનર, નવી દિલ્હી (૨૦૧૮) ૧૨ એસ. સી. સી. ૬૨૭; આવકવેરાના અધિકારી, ૧ વોર્ડ, જિલ્લા ૬, કલકત્તા અને અન્યો વિ.લખમની મેવાલ દાસ (૧૯૭૬) ૩ એસસીસી ૭૫૭:[૧૯૭૬] ૩ એસ. સી. આર. ૯૫૬; પ્રતાપ સિંહ (ડૉ.) વિરુદ્ધ ડિરેક્ટર ઓફ એન્ફોર્સમેન્ટ (૧૯૮૫) ૩ એસ. સી. સી. ૭૨:[૧૯૮૫] ૩ એસસીઆર ૯૬૯; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. અગ્રવાલ આયર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૧૪) ૧૫ એસસીસી ૨૧૫: [૨૦૧૪] ૧૧ એસ. સી. આર. ૧૮૧; આવકવેરાના કમિશનર, અલ્હાબાદ અને અન્યો વિરુદ્ધ વિંધ્ય મેટલ કોર્પોરેશન અને અન્યો (૧૯૯૭) ૫ એસ. સી. સી. ૩૨૧; આવકવેરાના અધિકારી, વિશેષ તપાસ વર્તુળ–બી, મેરઠ વિરુદ્ધ શેઠ બ્રધર્સ અને અન્યો (૧૯૬૯) ૨ એસ. સી. સી. ૩૨૪ [૧૯૭૦] ૧ એસ. સી. આર. ૬૦૧; આવકવેરાના મહાનિર્દેશક (તપાસ), પૂણે અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્પેસવુડ ફર્નિશર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્યો (૨૦૧૫) ૧૨ એસ. સી. સી.[૨૦૧૫] ૬

એસસીઆર ૮૦૭; ભારત સરકાર વિરુદ્ધ અજીત જૈન અને અન્ય (૨૦૦૩) ૨૬૦ આઇટીઆર ૮૦ (એસસી); ફૂલચંદ બજરંગ લાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ આવકવેરાના અધિકારી અને અન્ય (૧૯૯૩) ૪ એસસીસી ૭૭: [૧૯૯૩] ૧ પૂરક.એસસીઆર ૨૮; એન. નાગેન્દ્ર રાવ એન્ડ કંપની વિ.એપી રાજ્ય (૧૯૯૪) ૬ એસસીસી ૨૦૫:[૧૯૯૪] ૩ સપ્પ્લીમેન્ટરીએસસીઆર ૧૪૪; શેઠ બ્રધર્સ અને અન્યો વિગેરે .; વિંધ્ય મેટલ કોર્પોરેશન અને અન્યો અજીત જૈન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૦૦) ૨૪૨ ITR ૩૦૨ (ડેલ.); ડિમોન્ડસ્ટાર એક્સપોર્ટ્સ લિમિટેડ વિ.આવકવેરાના મહાનિર્દેશક (તપાસ) (૨૦૦૫) ૨૭૮ ITR ૩૬ (BOM.); MECTEC વિ. આવકવેરાના નિયામક (તપાસ) (૨૦૨૧) ૪૩૩ ITR ૨૦૩ (તેલંગાણા); એલ. આર. ગુપ્તા એન્ડ અદર્સ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા એન્ડ અદર્સ (૧૯૯૧) એસ. સી. સી. ઓનલાઇન ડેલ. ૫૮૪:(૧૯૯૨) ૧૯૪ આઇટીઆર ૩૨ (ડેલ.); જનક રાજ શર્મા વિરુદ્ધ નિરીક્ષણ નિયામક (તપાસ) અને અન્યો (૧૯૯૫) ૨૧૫ ITR ૨૩૪ (P & H)–નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

કેસ લો રેફરન્સ

(૨૦૧૮) ૧૨ એસ. સી. સી. ૬૨૭ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૦

(૧૯૯૭) ૫ એસ. સી. સી. ૩૨૧ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૦

[૧૯૭૦] ૧ એસ. સી. આર. ૬૦૧ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૦

[૨૦૧૫] ૬ એસ. સી. આર. ૮૦૭ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૦

[૧૯૬૭] ૧ એસ. સી. આર. ૫૯૦ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૩

[૧૯૭૬] ૩ એસ. સી. આર. ૯૫૬ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૫

[૧૯૮૫] ૩ એસ. સી. આર. ૯૬૯ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૬

[૧૯૯૩] ૧ પૂરક.એસ. સી. આર. ૨૮ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૭

[૧૯૯૪] ૩ સપ્પ્લીમેન્ટરીએસ. સી. આર. ૧૪૪ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૮

[૨૦૧૪] ૧૧ એસ. સી. આર. ૧૮૧ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૯

[૧૯૯૪] ૨ પૂરક.એસ. સી. આર. ૧૨૨ નો ઉલ્લેખ–પેરા ૧૧

દિવાની અપીલીય હકૂમત સિવિલ અપીલ No.૪૦૮૧/૨૦૨૨.

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન No.૧૬૩૬૦/૨૦૧૮ માં અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત હાઈકોર્ટના ૨૨.૦૨.૨૦૧૯ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

બલબીર સિંહ, એએસજી, રુપેશ કુમાર, સુશ્રી સ્વરૂપમા ચતુર્વેદી, સંદીપ કુમાર મહાપાત્રા, સૌરભ મિશ્રા, ઉદય ખન્ના, રાજેશ નાયક, સુશ્રી સુરભી સિંહ,

સમરવીર સિંહ, સાગરિકા કૌલ, શ્યામ ગોપાલ, ગોપાલ ચંદ્ર મિશ્રા, રાજ બહાદુર યાદવ, એડ.અરજદારો માટે.

અરવિંદ પી. દાતાર, વરિષ્ઠ વકીલ, ગાલવ સી. શર્મા, પાર્થસારથી મેહદ., સોમનાદ્રી ગૌડ કટમ, નીતિન ઠુકરાલ, શ્રીમતી સરબજોત વાલિયા, સિરાજુદ્દીન મલિક, સામાવાળાના વકીલો.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ હેમંત ગુપ્તા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૧. વર્તમાન અપીલમાં પડકાર એ અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા પસાર કરાયેલા ૨૨.૦૨.૨૦૧૯ તારીખના આદેશને છે, જેમાં અપીલકર્તા દ્વારા [૧ ટૂંકમાં, 'મહેસૂલ'] આવકવેરાના અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૩૨ હેઠળ જારી કરાયેલ [૨ ટૂંકમાં, 'અધિનિયમ'] અધિકૃતતાનું વોરંટ રદ કરવામાં આવ્યું હતું.પરિણામે, અધિકૃતતાના આવા હુકમનામા અનુસાર લેવામાં આવેલી તમામ કાર્યવાહીઓને અમાન્ય કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૨. સામાવાળા [૩ ટૂંકમાં, 'આકારણી કરનાર'] એ તેની રિટ પિટિશનમાં શોધ અને જપ્તી માટેના અધિકૃતતાના કાર્યને આ આધાર પર પડકાર્યું હતું કે તે માછીમારીની તપાસ છે અને કાયદાની કલમ ૧૩૨ માં ઉલ્લેખિત પૂર્વવર્તી શરતો સંતુષ્ટ નથી.તે મૂલ્યાંકનકર્તાનું વલણ છે કે તે કેટલાક નાણાંનું રોકાણ કરવા માટે એક માર્ગ શોધી રહ્યો હતો અને મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ ૪.તેના વ્યવસાયની સ્થાપના માટે નાણાંની જરૂર હતી અને તેથી પરિણામે લોન માટે અહીં કરદાતાનો સંપર્ક કર્યો હતો.જામીનગીરી તરીકે, ઉધાર

લેનાર કંપનીએ રજૂઆત કરી હતી કે બીજી કંપની તેની મિલકત કરદાતાને આપશે.એ નોંધવું જોઈએ કે મહેસૂલ અધિકારીઓ સામે દુર્ભાવનાપૂર્ણ વલણનો કોઈ આરોપ નથી.

૩. મહેસૂલ દ્વારા દાખલ કરાયેલા પ્રતિ–સોગંદનામામાં, વ્યવહારનો ઈતિહાસ આપતા, એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે "ઘટનાઓની સાંકળ એ અરજદાર (કરદાતા) દ્વારા કંપની સાથે કરવામાં આવેલા વ્યવહાર પર વિશ્વસનીય શંકા ઉભી કરી હતી કારણ કે તે એન્ટ્રી ઓપરેટરો દ્વારા કરવામાં આવતી પરિચિત કાર્યપદ્ધતિ છે".એવું પણ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કરદાતા પાસેથી મહેસૂલની સૂચનાનું પાલન કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી ન હતી કારણ કે કરદાતા નોટિસથી બચવા અથવા તેનું પાલન ન કરવા માટે અધિકારક્ષેત્રનો સંકેત લાવ્યો હોત. તે આવકના હિતમાં હતું કે તે કોઈ પણ બહારની એજન્સી/સંસ્થા અથવા મુખ્ય જૂથો સાથે નાણાકીય વ્યવહારોના કોબ–વેબમાં પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે સામેલ કોઈપણ સભ્યોને જાહેર કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી ન હતી. સરજુ શર્મા અને સંકળાયેલ કંપનીઓનું જૂથ.મહેસૂલ દ્વારા વિચારવામાં આવેલી કાર્યવાહીનો કોઈ પણ સંકેત કેસની ગુપ્તતા અને ગુપ્તતા સાથે સમાધાન કરે તેવી શક્યતા હતી.વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે, ૪ ટૂંકમાં કહીએ તો, કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલ 'કંપની' એ એક સમજદાર વેપારીના દૃષ્ટિકોણથી વિવેકપૂર્ણ રોકાણની પસંદગી ન હોવાનું જણાયું હતું કારણ કે જે કંપનીને કરદાતા દ્વારા લોન આપવામાં આવી હતી તે કંપનીનો કોઈ સ્થાપિત વ્યવસાય

નહોતો, બજારમાં કોઈ સદ્ભાવના નહોતી, ન તો તે કોઈ સ્ટોક એક્સચેન્જમાં નોંધાયેલી હતી, ન તો કરદાતાએ અગાઉ કંપની સાથે કોઈ નાણાકીય વ્યવહાર કર્યો હતો.લોનની ઝડપી ચુકવણી દર્શાવે છે કે રોકાણ સ્થિર વ્યાજની આવક મેળવવા માટે નહોતું. કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલું રોકાણ અને વ્યવહારની પ્રકૃતિ, વ્યવસાય ચલાવીને પૂરતું ભંડોળ ન મળે ત્યાં સુધી અથવા પછીથી અન્ય કોઈ બિનહિસાબી સ્રોતમાંથી કોઈ ભંડોળ ન આવે ત્યાં સુધી વ્યવસાય ચલાવવા માટે ટૂંકા ગાળા માટે બિનહિસાબી કાળાં નાણાંને વ્યવહારમાં લાવવા માટે પ્રવેશ સંચાલકો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી પરિચિત કાર્યપદ્ધતિ જેવી જ હતી.આ તપાસ પ્રક્રિયાનો એ કોણ છે જેમાં કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવતા નાણાંની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે.

૪. નિર્વિવાદ હકીકતો એ છે કે નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭ દરમિયાન કરદાતાએ રૂ. ૬ કરોડ અને ૦૧.૦૬.૨૦૧૬ પર રૂ. મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડને ૨૧.૦૬.૨૦૧૬ પર ૪ કરોડ. કરદાતાએ ગામ બામ્બોલિમ, જિલ્લામાં સ્થિત સર્વેક્ષણ નંબર ૩૧/૧–A ના ભાગરૂપે મિલકતને ગીરવે મૂકીને લોન મેળવી હતી.ઉત્તર ગોવા. તે એક સ્વીકૃત હકીકત છે કે કરદાતા ૧૮.૦૫.૨૦૧૬ પર કંપનીના ડિરેક્ટર બન્યા અને પછી ૨૩.૦૬.૨૦૧૬ પર તે બંધ થઈ ગયા.એવું પણ સ્વીકારવામાં આવે છે કે રુ.૧૦ કરોડની રકમ ૦૬.૧૦.૨૦૧૬ થી ૩૧.૦૩.૨૦૧૭ સુધીની જુદી જુદી તારીખો પર ચૂકવવામાં આવી હતી અને લોનની ચુકવણી પછી, ૧૦.૦૭.૨૦૧૭ પર ગીરો બહાર

પાડવામાં આવ્યો હતો.કંપનીએ વ્યાજ પણ ચૂકવ્યું હતું.એવું સ્વીકારવામાં આવે છે કે કરદાતાએ ૫૧,૯૪૬/– ની વ્યાજની આવક દર્શાવતું પોતાનું આવકવેરાનું વળતર દાખલ કર્યું છે, જેના પર પણ કર લાદવામાં આવ્યો છે.૦૨.૦૩.૨૦૨૧ પર કાયદાની કલમ ૧૪૩ (૩) હેઠળ મૂલ્યાંકનને અંતિમ સ્વરૂપ આપવામાં આવ્યું હતું.

૫. સંતોષ નોંધમાં વિશ્વાસ કરવાના કારણો નોંધ્યા પછી અધિકૃતતાના સંદર્ભમાં, કરદાતાના રહેણાંક પરિસરમાં ૧૦.૦૮.૨૦૧૮ પર તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી જે ૩ સુધી ચાલુ રહી હતી:૦૦ હું કાયદાની કલમ ૧૩૨ની દ્રષ્ટિએ ૧૧.૦૮.૨૦૧૮ પર છું. સંતોષ નોંધ કરદાતાને પૂરી પાડવામાં આવી ન હતી અને ન તો નાણાં અધિનિયમ, ૨૦૧૭ દ્વારા ઉમેરવામાં આવેલી કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) ના સ્પષ્ટીકરણના સંદર્ભમાં જાહેર કરવાની જરૂર હતી, જે પૂર્વલક્ષી અસર સાથે એટલે કે ૦૧.૦૪.૧૯૬૨ પર છે.નોંધાયેલા કારણો હાઈકોર્ટ અને આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.

૬. ઉચ્ચ અદાલતે કરદાતા સામે તપાસ અને જપ્તીની કાર્યવાહીને નીચે મુજબ સમજાવવા માટે મહેસૂલના વલણને પુનરાવર્તિત કર્યું છે:

> “અ) અધિકૃત અધિકારીઓ/તપાસ અધિકારીઓએ શ્રી સરજુ શર્મા અને અન્ય સંકળાયેલી કંપનીઓના જૂથના કેસ સાથે સંબંધિત વિવિધ રાજ્યોમાં વિવિધ સ્થળોએ તપાસ અને જપ્તીની

કામગીરી હાથ ધરી હતી, જેમણે શ્રી સરજુ શર્મા (પનાકોપ્સ ૩૩૨૫એ) અને મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, ગોવા (પેન–એએનવાયપીએસ ૬૦૩૮એફ) સાથે નાણાકીય વ્યવહારો કર્યા હતા, જેને હવે પછી 'કંપની' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.શ્રી સરજુ શર્મા સિલીગુડી, જિલ્લા–જલપાઈગુડીના અગ્રણી વ્યવસાયિક ઉદ્યોગસાહસિક છે, જેઓ મેસર્સ હોટેલ અલીશાન એન્ડ રેસ્ટોરન્ટના નામ અને શૈલી હેઠળ હોટલ, રેસ્ટોરન્ટ અને બારના આતિથ્ય વ્યવસાયમાં રોકાયેલા છે.કંપની મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વર્ષ ૨૦૧૫ માં સામેલ થયા પછી કેસિનો ઉદ્યોગના ગેમિંગ અને મનોરંજન એકમની દુનિયામાં પગ મૂક્યો છે.કેસિનો વ્યવસાય ગ્રાન્ડ હયાત હોટેલ, બામ્બોલિન, ગોવા W. E. F. ૨૯મી જુલાઇ, ૨૦૧૬ના પરિસરમાંથી ચલાવવામાં આવી રહ્યો છે.

બી) મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડનું નામ ડી. જી. આઈ. ટી. (આઈ. એન. વી.), ડબલ્યુ. બી., સિક્કિમ અને એન. ઈ. આર. દ્વારા પ્રસારિત કરવામાં આવેલી ઉચ્ચ મૂલ્યની રોકડ થાપણો/નોટબંધી પછીની શંકાસ્પદ રોકડ થાપણોના ડેટામાં દેખાયું હતું, જેમાં જાણવા મળ્યું હતું કે ઉપરોક્ત કંપનીએ આઇસીઆઇસીઆઈ બેંક અને એચડીએફસી બેંક, ઉત્તર ગોવામાં

જાળવવામાં આવેલા તેના બે બેંક ખાતાઓમાં રુ.૧૩,૭૯,૧૦,૫૦૦ ની રોકડ જમા કરી હતી.

c) મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડની રચના ૨૮.૦૯.૨૦૧૫ પર ₹ ૨,૦૦,૦૦૦–ની નજીવી ચૂકવેલ શેર મૂડી સાથે કરવામાં આવી હતી.શરૂઆતના નિર્દેશકો સરજુ શાન્ના અને શ્રી રોહિત ગુરુભક્ત શર્મા હતા.તેની રચનાના પ્રારંભિક વર્ષ દરમિયાન એટલે કે નાણાકીય વર્ષમાં કંપનીએ વિવિધ વ્યક્તિઓ અને કંપનીઓ પાસેથી ખૂબ જ વિચિત્ર રીતે રૂ. ૫૭૭ કરોડની વિશાળ અસુરક્ષિત લોન એકત્ર કરી હતી, કારણ કે તે સમયે કંપનીએ હજુ સુધી કોઈ નોંધપાત્ર વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓ શરૂ કરી નહોતી.ફરીથી, નાણાકીય વર્ષ ૨૦૧૬–૧૭માં કંપનીએ રૂ. વિવિધ વ્યક્તિઓ અને કંપનીઓ પાસેથી ૩૪.૧૦ કરોડ જેમાં અરજદાર પાસેથી રુ.૧૦ કરોડની રકમનો સમાવેશ થાય છે. અમદાવાદથી શ્રી લાલજીભાઈ કાંજીભાઈ મંડાલિયા.કંપની દ્વારા પ્રાપ્ત અને કંપનીના બેંક ખાતામાં જમા કરાયેલી અસુરક્ષિત લોનની વિગતો નીચે આપવામાં આવી છે:

XXXXXX

ડી) ઉપરોક્ત ચાર્ટ પરથી જાણવા મળે છે કે કંપનીએ તેની રચનાના બે વર્ષમાં વિવિધ વ્યક્તિઓ અને કંપનીઓ પાસેથી મોટી અસુરક્ષિત લોન ઉભી કરી હતી.

ઈ) જ્યારે, પૂર્વ શોધ વિશ્લેષણમાં, એમસીએ (કોર્પોરેટ બાબતોના મંત્રાલય) અને આઇટીબીએ (ઇન્કમ ટેક્સ બિઝનેસ એપ્લિકેશન) પાસે ઉપલબ્ધ રેકોર્ડ્સને જોયા પછી તે પ્રકાશમાં આવ્યું કે કંપની મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ. નાણાકીય વર્ષ દરમિયાન ૨૦૧૬–૧૭ એ ત્રણ નવા ડિરેક્ટરોની રજૂઆત કરી છે અને સાથે સાથે તે સમયના વર્તમાન ડિરેક્ટર શ્રી રોહિત ગુરુભક્ત શર્માને ૦૩.૦૩.૨૦૧૭ પર બહાર કાઢ્યા છે, જેની વિગતો નીચેના કોષ્ટકમાં આપવામાં આવી છે:XXXXXX

(એફ) XXXXXX

(જી) XXXXX

આ પેરાના ઉપરોક્ત બિંદુ એન. ઓ. એસ. (એ) થી (જી) માં સમજાવ્યા મુજબ એકત્ર કરવામાં આવેલી માહિતીના આધારે અરજદારના પરિસરમાં તપાસ અને જપ્તીની કામગીરી પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને હાથ ધરવામાં આવી હતી.

ઉપરોક્તમાંથી જોકે એવું જાણવા મળ્યું છે કે શ્રી મંડાલિયાએ ૨૫.૦૬.૨૦૧૬ પર કંપનીના એડિશનલ ડિરેક્ટર તરીકે રાજીનામું આપ્યું હતું અને આ પેરાના પોઇન્ટ નંબર (જી) પર આપેલા કોષ્ટકમાંથી નોંધાયું છે તે જ વર્ષે કંપની દ્વારા લોનની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ઘટનાઓની સાંકળ અરજદાર દ્વારા કંપની સાથે કરવામાં આવેલા વ્યવહારો પર વિશ્વસનીય શંકા ઉભી કરે છે કારણ કે તે એન્ટ્રી ઓપરેટરો દ્વારા કરવામાં આવતી પરિચિત કાર્યપદ્ધતિ છે.તેથી, ઉપરોક્ત પરિચ્છેદ પરથી એવું તારણ કાઢી શકાય છે કે વિભાગે આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ની કલમ ૧૩૨ પેટા–કલમ ૧ કલમ (ઓ), (બી) અને (સી) માં ઉલ્લેખિત તમામ માપદંડોનું પાલન કર્યા પછી અરજદારના પરિસરમાં તપાસ અને જપ્તીની કામગીરી શરૂ કરી હતી.માહિતીનું વિગતવાર વિશ્લેષણ, સંતોષ નોંધમાં કારણોની યોગ્ય રીતે નોંધણી અને સક્ષમ અધિકારીઓ દ્વારા તેની મંજૂરી પછી શોધ અને જપ્તીની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી."

૭. આ કંપનીની રચના ૨૮.૦૯.૨૦૧૫ પર બે ડિરેક્ટરો સાથે કરવામાં આવી હતી, જેમની પાસે રુ.૧૦ ની અંકિત કિંમતના ૧૦,૦૦૦ શેર હતા.મહેસૂલનું વલણ દર્શાવે છે કે આ કંપનીએ રમતગમત અને મનોરંજનના વ્યવસાયમાં પગ મૂક્યો હતો અને કોઈ પણ પૂરતી મૂડી વિના ૨૯.૦૭.૨૦૧૬ પર ગોવામાં

કેસિનો શરૂ કર્યો હતો.કંપની સામેનો આરોપ ૦૮.૧૧.૨૦૧૬ પર વિમુદ્રીકરણ પછી તરત જ કુલ રુ.૧૩,૭૯,૧૦,૫૦૦ ની રોકડ થાપણોના સંબંધમાં છે.ડી. ડી. આઈ. ટી. (ઇન્વેસ્ટિગેશન), યુનિટ–૧, જલપાઈગુડી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલી સંતોષ નોંધને આવકવેરાના વધારાના નિયામક (ઇન્વેસ્ટિગેશન) યુનિટ–૫, કોલકાતા દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને ડી. જી. આઈ. ટી. (ઇન્વેસ્ટિગેશન), કોલકાતા દ્વારા ૦૭.૦૮.૨૦૧૮ પર વધુ મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.ઉચ્ચ અદાલતે મહેસૂલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામામાંથી ફકરો ૪.૩ નો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે જે આ રીતે વાંચે છેઃ

> " ૫.૩.જ્યાં સુધી રોકાણની તકની વાત છે, તે સ્પષ્ટ છે કે અરજદારે મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડને આપવામાં આવેલા વ્યાજ પર લોન દ્વારા ૦૧.૦૬.૨૦૧૬ અને ૨૧.૦૬.૨૦૧૬ પર એક મહિનાના ગાળામાં ૧૦ કરોડ રૂપિયાનું રોકાણ કર્યું હતું. આ રોકાણ અરજદારના કોટક મહિન્દ્રા બેંક એ/સી નંબર ૮૦૧૧૬૭૧૪૮૦૭ માંથી કરવામાં આવ્યું હતું અને કંપનીના એચડીએફસી બેંક એ/સી નંબર ૫૦૨૦૦૦૧૫૪૦૫૪૩૦, મેસર્સ ગોઆન રિક્રિએશન ક્લબ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડમાં જમા કરવામાં આવ્યું હતું. રસપ્રદ વાત એ છે કે બાદમાં ૦૬.૧૦.૨૦૧૬ થી ૩૧.૦૩.૨૦૧૭ [પેરા ૪.૧ ના

પોઇન્ટ નંબર (જી) માં બતાવ્યા પ્રમાણે] પાંચ હપ્તામાં લોન ચૂકવવામાં આવી હતી.અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલું દેખીતું રોકાણ એક સમજદાર વેપારીના દૃષ્ટિકોણથી વિવેકપૂર્ણ રોકાણની પસંદગી હોવાનું જણાતું નથી કારણ કે જે કંપનીને અરજદારે લોન આપી હતી, તેનો કોઈ સ્થાપિત વ્યવસાય નહોતો, બજારમાં કોઈ સદ્ભાવના નહોતી, ન તો તે કોઈ પણ સ્ટોક એક્સચેન્જમાં નોંધાયેલી હતી, ન તો અરજદારનો અગાઉ કંપની સાથે કોઈ નાણાકીય વ્યવહાર થયો હતો.લોનની ઝડપી ચુકવણી દર્શાવે છે કે રોકાણ સ્થિર વ્યાજની આવક મેળવવા માટે નહોતું.આ તમામ સૂચવે છે કે અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલું રોકાણ અને વ્યવહારની પ્રકૃતિ એન્ટ્રી ઓપરેટરો દ્વારા બિનહિસાબી કાળાં નાણાંને વ્યવસાય ચલાવવા માટે ટૂંકા ગાળા માટે પુસ્તકોમાં લાવવા માટે આવાસ એન્ટ્રી પ્રદાન કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતી પરિચિત કાર્યપદ્ધતિ જેવી જ હતી, જ્યાં સુધી વ્યવસાય ચલાવીને પૂરતું ભંડોળ ન મળે અથવા અન્ય કોઈ બિનહિસાબી સ્રોતમાંથી કોઈ ભંડોળ પછીથી ન આવે.તે તપાસ પ્રક્રિયાનો એંગલ છે જેમાં અરજદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંની તપાસ કરવામાં આવી રહી છે "

૮. ઉચ્ચ અદાલતને જાણવા મળ્યું કે અધિકૃતતા જારી કરવાનું માનવાનું કોઈ પણ કારણ કલમ ૧૩૨ (૧) (એ), (બી) અને (સી) ની જરૂરિયાતને પૂર્ણ કરતું નથી.આ વિભાગ આ રીતે વાંચે છેઃ

> "૧૩૨. શોધ અને જપ્તી–(૧) જ્યાં પ્રિન્સિપલ ડાયરેક્ટર જનરલ અથવા ડાયરેક્ટર જનરલ અથવા ડિરેક્ટર અથવા પ્રિન્સિપલ ચીફ કમિશનર અથવા ચીફ કમિશનર અથવા પ્રિન્સિપલ ચીફ કમિશનર અથવા કમિશનર અથવા એડિશનલ ડિરેક્ટર અથવા એડિશનલ કમિશનર, અથવા જોઈન્ટ ડિરેક્ટર અથવા જોઈન્ટ કમિશનર પાસે તેમના કબજામાં રહેલી માહિતીના પરિણામે એવું માનવાનું કારણ હોય કે –
>
> (ક) એવી કોઈ પણ વ્યક્તિ કે જેને ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ (૧૯૨૨નો ૧૧) ની કલમ ૩૭ની પેટા–કલમ (૧) હેઠળ અથવા આ અધિનિયમની કલમ ૧૩૧ની પેટા–કલમ (૧) હેઠળ સમન્સ આપવામાં આવ્યું હોય અથવા ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ (૧૯૨૨નો ૧૧) ની કલમ ૨૨ની પેટા–કલમ (૪) હેઠળ અથવા આ અધિનિયમની કલમ ૧૪૨ની પેટા–કલમ (૧) હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હોય અથવા રજૂ કરવામાં આવી હોય, તે કોઈપણ હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં અથવા રજૂ કરવામાં અથવા રજૂ

કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હોય. આવા સમન્સ અથવા નોટિસ દ્વારા જરૂરી હોય તે પ્રમાણે, અથવા

(બી) કોઈપણ વ્યક્તિ કે જેને ઉપરોક્ત સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવી છે અથવા જારી કરવામાં આવી શકે છે, તે ભારતીય આવકવેરો અધિનિયમ, ૧૯૨૨ (૧૯૨૨ નો ૧૧) હેઠળ અથવા આ અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી અથવા સુસંગત હોય તેવા કોઈપણ હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં અથવા રજૂ કરશે નહીં અથવા રજૂ કરાવશે નહીં; અથવા

(સી) કોઈપણ વ્યક્તિ પાસે કોઈપણ નાણાં, સોના–ચાંદી, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા વસ્તુ છે અને આવા નાણાં, સોના–ચાંદી, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા વસ્તુ સંપૂર્ણ અથવા આંશિક આવક અથવા મિલકતને રજૂ કરે છે જે ભારતીય આવકવેરાના અધિનિયમ, ૧૯૨૨ (૧૯૨૨નો ૧૧) અથવા આ અધિનિયમ (ત્યારબાદ આ કલમમાં અપ્રગટ આવક અથવા મિલકત તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ના હેતુઓ માટે જાહેર કરવામાં આવી નથી અથવા જાહેર કરવામાં આવશે નહીં.

સમજૂતી–શંકાઓને દૂર કરવા માટે, આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે આ પેટા–કલમ હેઠળ આવકવેરાના સત્તામંડળ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ માનવાનું કારણ કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા કોઈપણ સત્તામંડળ અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જાહેર કરવામાં આવશે નહીં.

.....”

૯. મહેસૂલ વતી હાજર રહેલા ભારતના એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ શ્રી બલબીર સિંહે દલીલ કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે ન્યાયિક સમીક્ષાનો ઉપયોગ ખૂબ જ મર્યાદિત હોવા છતાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયના અધિકારક્ષેત્ર તરીકે અધિકૃતતાને રદ કરવામાં પોતાને સંપૂર્ણપણે ખોટી દિશા આપી છે.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે કાયદામાં ભૂલ કરી હતી કે કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમો (બી) અને (સી) સંતોષકારક નથી જ્યારે તે નીચે પ્રમાણે નોંધાયેલ છેઃ

“૧૬.....આમ, અરજદારના વિદ્વાન વકીલે યોગ્ય રીતે રજૂ કર્યા મુજબ, એવી માન્યતા કે અરજદાર કલમ ૧૩૨ની પેટા–કલમ (૧) ની કલમ (બી) હેઠળ રજૂ કરાયેલા સમન્સ અથવા નોટિસનો જવાબ નહીં આપે, તે કોઈ માહિતી અથવા અન્ય સામગ્રી પર આધારિત નથી, પરંતુ તે અનુમાન અને અનુમાન પર આધારિત છે કે અરજદાર સામાવાળાઓ તરફથી અધિકારક્ષેત્રના અભાવનો

સંકેત લેશે.પ્રથમ સામાવાળાની આ દલીલ અરજદાર વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલને પણ સમર્થન આપે છે કે કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે કારણ કે તે એકમાત્ર જોગવાઈ છે જે અરજદાર સામે કાર્યવાહી કરવા માટે કોલકાતા સત્તાવાળાઓને અધિકારક્ષેત્ર આપે છે.દેખીતી રીતે, તેથી, કાયદાની કલમ ૧૩૨ ની પેટા–કલમ (૧) ની કલમ (બી) હેઠળ કલ્પના કરાયેલ સંજોગો વર્તમાન કેસમાં અસ્તિત્વમાં નથી.

૧૭.....અરજદાર પાસે તેના કબજામાં કોઈ નાણાં, સોના–ચાંદી, દાગીના અથવા અન્ય મૂલ્યવાન વસ્તુ અથવા વસ્તુ છે જે કાયદાના હેતુઓ માટે તેના દ્વારા જાહેર કરવામાં આવી ન હોત તેવી કોઈ માન્યતા સક્ષમ અધિકારી દ્વારા રચવામાં આવી હોય તેવું સૂચવવા માટે રેકોર્ડ પર કંઈ નથી. તેનાથી વિપરીત, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, સામાવાળાઓ તેમજ અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા કેસના રેકોર્ડ પરથી, તે સ્પષ્ટ છે કે લોન વ્યવહાર જેમાં અરજદારે રુ.૧૦,૦૦,૦૦,૦૦૦–ઉધાર લેનાર કંપનીને એડવાન્સ કર્યો હતો તે અરજદારના ખાતા પુસ્તકોમાં યોગ્ય રીતે પ્રતિબિંબિત થયો છે.તેની આવકના વળતરમાં, અરજદારે આવા વ્યવહારમાંથી વ્યાજની આવક યોગ્ય રીતે દર્શાવી છે.આવી વ્યાજની આવકના

સંદર્ભમાં સ્રોત પર કાપવામાં આવેલ કર, સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા અરજદારના ખાતામાં જમા કરવામાં આવ્યો છે.તેથી, અરજદાર દ્વારા સમગ્ર વ્યવહારનો ખુલાસો કરવામાં આવ્યો છે.કાયદાની કલમ ૧૩૨ ની પેટા–કલમ (૧) ની કલમ (સી) હેઠળ સામાવાળાઓ જે માન્યતા બનાવી શક્યા હોત તેના આધારે રેકોર્ડ પર અન્ય કોઈ સામગ્રી નથી. દેખીતી રીતે, તેથી કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમ (સી) હેઠળ કલ્પના કરાયેલ સંજોગો પણ વર્તમાન કેસમાં અસ્તિત્વમાં નથી."

૧૦. શ્રી બલબીરસિંહએ એન. કે. જવેલર્સ અને અન્ય વિરુદ્ધ આવકવેરાના કમિશનર, નવી દિલ્હી ૫, આવકવેરાના કમિશનર, અલ્હાબાદ અને અન્ય વિરુદ્ધ વિંધ્ય મેટલ કોર્પોરેશન અને અન્ય ૬, આવકવેરાના અધિકારી, વિશેષ તપાસ સર્કલ–બી, મેરઠ વિરુદ્ધ શેઠ બ્રધર્સ અને અન્ય ૭ અને આવકવેરાના મહાનિદેશક (તપાસ), પૂણે અને અન્ય વિરુદ્ધ સ્પેસવુડ ફર્નિશર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય ૮ તરીકે અહેવાલિત આ અદાલતના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમાં દલીલ કરવામાં આવી હતી કે જોકે તે અદાલત માટે આ પ્રશ્નની તપાસ કરવા માટે ખુલ્લું છે કે શું "માનવા માટેના કારણો" નો કોઈ તર્કસંગત સંબંધ છે અથવા તેની રચના સાથે સુસંગત અસર છે. એવી માન્યતા અને કે આવા કારણો બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત નથી કારણ કે જો અદાલતમાં વિશ્વાસ કરવાના કારણો પર સવાલ ઉઠાવવામાં આવે તો અધિકારીએ તેની માન્યતાને

ટકાવી રાખવા માટે સંબંધિત પુરાવા રજૂ કરવા પડે છે, જો કે, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર કારણોના અસ્તિત્વની તપાસ કરવાનો છે, તેની કાયદેસરતા નહીં.

૧૧. બીજી બાજુ, કરદાતા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી દાતારએ દલીલ કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે યોગ્ય રીતે ચુકાદો આપ્યો છે કે કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ તપાસ અને જપ્તી માટેની કોઈ પણ પૂર્વ–આવશ્યક શરતો સંતોષાતી નથી.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તે મહેસૂલનો કેસ નથી કે કાયદાની કલમ ૧૩૨ ની પેટા–કલમ (૧) ની કલમ (એ) લાગુ પડે, જ્યારે ઉચ્ચ અદાલતે એક તારણ નોંધ્યું છે કે કાયદાની કલમ ૧૩૨ ની પેટા–કલમ (૧) ની કલમ (બી) અને કલમ (સી) પણ સંતુષ્ટ નથી.ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત કાયદાના સ્થાપિત સિદ્ધાંતો પર આધારિત હોવાથી, ભારતના બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ હાલની અપીલમાં દખલગીરીનો કોઈ કેસ કરવામાં આવ્યો નથી.શ્રી દાતારએ નીચેના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેમ કે શેઠ બ્રધર્સ અને અન્યો વિગેરે .; વિંધ્ય મેટલ કોર્પોરેશન એન્ડ અદર્સ અજીત જૈન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૯, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. અજીત જૈન એન્ડ અનર ૧૦, ડિમોન્ડસ્ટાર એક્સપોર્ટ્સ લિમિટેડ વિ.આવકવેરાના મહાનિર્દેશક (તપાસ) ૧૧, MECTEC વિરુદ્ધ આવકવેરાના નિયામક (તપાસ) ૧૨, L. R. ગુપ્તા અને

અન્યો વિરુદ્ધ ભારત સરકાર અને અન્યો ૧૩ અને જનક રાજ શર્મા વિરુદ્ધ નિરીક્ષણ નિયામક (તપાસ) અને અન્યો ૧૪.

૧૨. અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા છે અને શોધી કાઢ્યું છે કે ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત કે કરદાતાના પરિસરની તપાસ કરવાની અધિકૃતતા અમાન્ય છે, તેને ટકાવી શકાતી નથી."માનવા માટેના કારણો" એ અભિવ્યક્તિ ઘણા કાયદાઓનો એક ઘટક છે જેમ કે અધિનિયમ અથવા તેના પુરોગામી કાયદા, આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ હેઠળ આવકના પુનઃમૂલ્યાંકનના કિસ્સામાં; વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૭૩ તેમજ તપાસ અને જપ્તીની બાબતમાં મહેસૂલની કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં.

૧૩. એસ. નારાયણપ્પા વિરુદ્ધ સી. આઈ. ટી., ૧૫માં આવક આકારણીમાંથી બચી ગઈ હોવાના કારણે પુનઃમૂલ્યાંકનના કેસમાં, આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે મહેસૂલ પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે આવકવેરાને પાત્ર આવક, નફો અથવા લાભનું ઓછું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું.કોર્ટે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ

"૨. .....પરંતુ કાનૂની સ્થિતિ એ છે કે જો હકીકતમાં આવકવેરાના અધિકારીને એવું માનવા માટે કેટલાક વાજબી આધારો હોય કે કોઈ પણ હકીકતના સંદર્ભમાં કોઈ બિન–જાહેરાત કરવામાં આવી છે, જે ઓછા મૂલ્યાંકનના પ્રશ્ન પર સામગ્રી અસર કરી શકે છે જે આવકવેરાના અધિકારીને કલમ ૩૪ હેઠળ નોટિસ જારી કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર આપવા માટે પૂરતું હશે.આ આધારો પૂરતા છે કે નહીં તે કોર્ટની તપાસનો વિષય નથી.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આવકવેરાના અધિકારીને કાર્યવાહી કરવા માટે પ્રેરિત કરનારા આધારોની પર્યાપ્તતા એ ન્યાયી મુદ્દો નથી.કરદાતા માટે એ દલીલ કરવી સ્વાભાવિક છે કે આવકવેરાના અધિકારી એવી માન્યતા ધરાવતા ન હતા કે આવી બિન–જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, માન્યતાના અસ્તિત્વને મૂલ્યાંકનકર્તા દ્વારા પડકારવામાં આવી શકે છે, પરંતુ માન્યતાના કારણોની પર્યાપ્તતાને નહીં.ફરીથી આવકવેરાના કાયદાની કલમ ૩૪માં "માનવાનું કારણ" શબ્દનો અર્થ આવકવેરાના અધિકારી તરફથી સંપૂર્ણ રીતે વ્યક્તિલક્ષી સંતોષ નથી.માન્યતા સદ્ભાવનાથી રાખવી જોઈએ:તે માત્ર ઢોંગ ન હોઈ શકે.તેને અલગ રીતે કહીએ તો અદાલત આ પ્રશ્નની તપાસ કરવા માટે ખુલ્લી છે કે શું માન્યતા માટેના કારણો તર્કસંગત જોડાણ ધરાવે છે અથવા

માન્યતાની રચના સાથે સંબંધિત છે અને તે વિભાગના હેતુ માટે બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત નથી.આ મર્યાદિત હદ સુધી, કાયદાની કલમ ૩૪ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવકવેરાના અધિકારીની કાર્યવાહી કાયદાકીય અદાલતમાં પડકારવા માટે ખુલ્લી છે.(કલકત્તા ડિસ્કાઉન્ટ કંપની લિમિટેડ વિ. જુઓ.આવકવેરાના અધિકારી, કંપની જિલ્લો ૧, કલકત્તા [૪૧ ITR ૧૯૧]

xxxx xxx xxx

૪. .....આવકવેરાના અધિકારીના કારણો નોંધવા અને કમિશનરની મંજૂરી મેળવવા માટેની કાર્યવાહીનો પ્રારંભિક તબક્કો વહીવટી સ્વરૂપનો છે અને અર્ધ–ન્યાયિક નથી.કાયદાની કલમ ૩૪ની યોજના એ છે કે, જો મુખ્ય કલમની શરતો સંતોષાય તો કરદાતાને નોટિસ જારી કરવી પડશે જેમાં તમામ અથવા કોઈપણ જરૂરિયાતો હોય જે કલમની પેટા–કલમ (૨) હેઠળ નોટિસમાં સામેલ થઈ શકે છે.

૨૨. ....."

૧૪. શેઠ બ્રધર્સનો સંદર્ભ મહેસૂલ અને કરચોરી કરનાર બંને દ્વારા શોધ અને જપ્તીના કાર્ય સાથે સંબંધિત છે.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે સત્તાનો ઉપયોગ કરદાતાના અધિકારો, ગોપનીયતા અને સ્વતંત્રતા પર ગંભીર આક્રમણ છે.સત્તાનો ઉપયોગ કાયદા અનુસાર કડક રીતે થવો જોઈએ અને માત્ર તે હેતુઓ માટે કે જેના માટે કાયદો તેનો ઉપયોગ કરવા માટે અધિકૃત કરે છે.ઉચ્ચ અદાલતે સ્વીકાર્યું હતું કે આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા વાસ્તવમાં રચવામાં આવેલા અભિપ્રાયની ચોકસાઈ રિટ પિટિશનમાં તપાસ માટે ખુલ્લી નથી, પરંતુ આવકવેરાના અધિકારીને આપવામાં આવેલી સત્તાઓથી વધુ દસ્તાવેજો અને ખાતા પુસ્તકોની તપાસ અને જપ્તી દુર્ભાવનાપૂર્ણ હતી.આ અદાલતને સંબંધિત આવકવેરાના અધિકારીઓ દ્વારા સોગંદનામાઓને ધ્યાનમાં રાખીને આવા તારણમાં કોઈ યોગ્યતા મળી નથી કે તેઓએ હકીકતમાં કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ જરૂરી અભિપ્રાય બનાવ્યો હતો. આ અદાલતે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણોને રદ કર્યા હતા, જ્યારે તે નીચે મુજબ ધારવામાં આવ્યા હતા:

> "૮. આ કલમ મહેસૂલ અધિકારીઓને કોઈ મનસ્વી સત્તા આપતી નથી.કમિશનર અથવા નિરીક્ષણ નિયામક પાસે, માહિતીના પરિણામે, એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે શોધનો આદેશ આપવાની સત્તાના ઉપયોગ માટેની વૈધાનિક શરતો અસ્તિત્વમાં છે.તેણે માન્યતા માટેના કારણો નોંધવા જોઈએ અને તેણે

પરિસરની તપાસ કરવા અને તેમાં નિર્ધારિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે નિયુક્ત અધિકારીની તરફેણમાં અધિકૃતતા જારી કરવી જોઈએ.જો અધિકૃતતા જારી કરનાર અધિકારી અથવા નિયુક્ત અધિકારીની કાર્યવાહીને પડકારવામાં આવે તો સંબંધિત અધિકારીએ તેની કાર્યવાહીની નિયમિતતા વિશે અદાલતને સંતોષ કરવો જ જોઈએ.જો કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે કરવામાં આવે અથવા કલમ હેઠળની શક્તિનો ઉપયોગ કોલેટરલ હેતુ માટે કરવામાં આવે, તો તે કોર્ટ દ્વારા રદ કરવામાં આવે તેવી શક્યતા છે.જો સત્તાના ઉપયોગ માટેની શરતો સંતોષાતી નથી, તો કાર્યવાહી રદ થવા પાત્ર છે.પરંતુ જ્યાં સત્તાનો પ્રામાણિકપણે ઉપયોગ કરવામાં આવે અને કરવેરા અધિકારીઓની વૈધાનિક ફરજોને આગળ વધારવામાં આવે ત્યાં અધિકારીઓના ચુકાદાની કોઈપણ ભૂલ સત્તાના ઉપયોગને દૂષિત કરશે નહીં.જ્યાં કમિશનર જરૂરી માન્યતાને ધ્યાનમાં લે છે અને તેમના દ્વારા નોંધાયેલા કારણોસર નિયુક્ત અધિકારીને અધિનિયમ હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી માટે સંબંધિત અથવા ઉપયોગી હિસાબી પુસ્તકો અને દસ્તાવેજો માટે પરિસરમાં પ્રવેશવા અને તપાસ કરવા માટે અધિકૃત કરે છે, ત્યારે પીડિત વ્યક્તિની અરજીમાં અદાલતને તેના પોતાના અભિપ્રાયને બદલવા માટે કહી શકાતી નથી કે શું તપાસને

અધિકૃત કરવાનો આદેશ જારી થવો જોઈએ કે કેમ.ફરીથી, અધિકૃતતાના અનુસરણમાં કાર્યરત અધિકારી દ્વારા પ્રવેશ, તપાસ અને જપ્તી દરમિયાન કરવામાં આવેલી કોઈપણ અનિયમિતતા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહીને દૂષિત કરવા માટે પૂરતી રહેશે નહીં, જો કે અધિકારીએ અધિકૃતતાનો અમલ પ્રામાણિકપણે કર્યો હોય.

xxxx xxx xxx

૨૧. આવકવેરાના અધિકારીઓ દ્વારા તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી અનુસાર કોઈપણ તપાસ કરવામાં આવે તે પહેલાં બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ રિટ પિટિશન દ્વારા આ કાર્યવાહી હાઈકોર્ટ સમક્ષ લાવવામાં આવી હતી.યોગ્ય કિસ્સાઓમાં સત્તાની ગેરહાજરીના આધારે અથવા કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે અથવા કોલેટરલ હેતુ માટે કરવામાં આવી હતી તેવી અરજી પર કાર્યવાહીની માન્યતાને પડકારતી રિટ પિટિશન હોઈ શકે છે. ----------"

૧૫. આવકવેરાના અધિકારી, પ્રથમ વોર્ડ, જિલ્લા છઠ્ઠો, કલકત્તા અને અન્યો વિરુદ્ધ લખમની મેવાલ દાસ ૧૬ માં, આ અદાલત આકારણીને ફરીથી

ખોલવાના સંદર્ભમાં "માનવાનું કારણ" અભિવ્યક્તિના અવકાશની તપાસ કરી રહી હતી કારણ કે આવક આકારણીમાંથી બચી ગઈ હતી.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આકારણી ફરીથી ખોલવાની આવકવેરાના અધિકારીની સત્તા વ્યાપક હોવા છતાં પૂર્ણ નથી.કાયદાના શબ્દો "માનવાનું કારણ" છે અને "શંકા કરવાનું કારણ" નથી.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે કોઈ શંકા વિના કોર્ટ સામગ્રીની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતામાં જઈ શકતી નથી અને આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવી જોઈએ કે કેમ તે મુદ્દે આવકવેરાના અધિકારીના પોતાના અભિપ્રાયને બદલી શકતી નથી, પરંતુ તે જ સમયે, તે કોઈ પણ અને દરેક સામગ્રી નથી, ભલે તે અસ્પષ્ટ અને અનિશ્ચિત હોય અથવા દૂરની, દૂરની અને દૂરની હોય, જે આકારણીમાંથી કરદાતાની આવકના પલાયનને લગતી માન્યતાની રચનાને બાંહેધરી આપે છે.આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ–

> “૧૧. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, માન્યતાની રચનાના કારણોમાં માન્યતાની રચના સાથે તર્કસંગત જોડાણ અથવા સંબંધિત અસર હોવી આવશ્યક છે.તર્કસંગત જોડાણ એવું માને છે કે આવકવેરાના અધિકારીના ધ્યાનમાં આવતી સામગ્રી અને તેની એવી માન્યતાની રચના વચ્ચે સીધો સંબંધ અથવા જીવંત જોડાણ હોવું જોઈએ કે તમામ ભૌતિક તથ્યોને સંપૂર્ણ અને સાચી રીતે જાહેર કરવામાં

નિષ્ફળતાને કારણે ચોક્કસ વર્ષમાં આકારણીમાંથી કરદાતાની આવકમાં ઘટાડો થયો છે.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે અદાલત સામગ્રીની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતામાં જઈ શકતી નથી અને આકારણી ફરીથી ખોલવા માટે કાર્યવાહી શરૂ કરવી જોઈએ કે કેમ તે મુદ્દે આવકવેરાના અધિકારીના પોતાના અભિપ્રાયને બદલી શકતી નથી.તે જ સમયે આપણે ધ્યાનમાં રાખવું પડશે કે તે કોઈ પણ અને દરેક સામગ્રી નથી, ભલે તે અસ્પષ્ટ અને અનિશ્ચિત હોય અથવા દૂરની, દૂરની અને દૂરની હોય, જે આકારણીમાંથી કરદાતાની આવકના પલાયનને લગતી માન્યતાની રચનાને સમર્થન આપે છે.....માન્યતાની રચનાનું કારણ સદ્ભાવનામાં હોવું જોઈએ અને તે માત્ર ઢોંગ ન હોવો જોઈએ.

૧૨. આકારણી ફરીથી ખોલવાની આવકવેરાના અધિકારીની સત્તા વ્યાપક હોવા છતાં પૂર્ણ નથી.કાયદાના શબ્દો "માનવાનું કારણ" છે અને "શંકા કરવાનું કારણ" નથી ઘણા વર્ષો વીતી ગયા પછી મૂલ્યાંકન ફરી ખોલવું એ એક ગંભીર બાબત છે.આ કાયદો, કોઈ શંકા વિના, આકારણીને ફરીથી ખોલવા પર વિચાર કરે છે જો એવું માનવા માટે આધારો અસ્તિત્વમાં હોય કે કરદાતાઓની આવક આકારણીમાંથી બચી ગઈ છે.તેનું મૂળ કારણ એ છે કે આકારણી

પૂર્ણ થયા પછી મોટી સંખ્યામાં કેસોમાં છુપાયેલી આવક અથવા આકારણીમાંથી બચેલી અન્ય આવકના કિસ્સાઓ આવકવેરાના અધિકારીઓના ધ્યાનમાં આવે છે.આ સંબંધમાં કાયદાની જોગવાઈઓ સામાન્ય નિયમથી અલગ છે કે અપીલ અને પુનરાવર્તનના અધિકારને આધિન, ન્યાયિક અને અર્ધ–ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં કરવામાં આવેલા આદેશો વિશે અંતિમતા હોવી જોઈએ.તેથી, તે જરૂરી છે કે આવી કાર્યવાહી કરવામાં આવે તે પહેલાં કાયદાની જરૂરિયાતો પૂરી થવી જોઈએ.વર્તમાન કેસમાં આવકવેરાના અધિકારી સમક્ષની સામગ્રી વચ્ચે જે જીવંત કડી અથવા ગાઢ સાંઠગાંઠ હોવી જોઈએ અને આકારણીમાંથી કરદાતાની આવકને બાકાત રાખવા અંગે તેણે જે માન્યતા ઊભી કરવાની હતી તે કેસમાં તમામ ભૌતિક તથ્યોને સંપૂર્ણ અને સાચી રીતે જાહેર કરવામાં નિષ્ફળતા અથવા ચૂકને કારણે ખોવાઈ ગઈ હતી.....”

૧૬. પ્રતાપ સિંહ (ડૉ.) વિ. ડિરેક્ટર ઓફ એન્ફોર્સમેન્ટ ૧૭ કેસમાં, આ અદાલત વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૭૩ હેઠળ તપાસ અને જપ્તીની કાર્યવાહી પર વિચાર કરી રહી હતી.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે એન્ફોર્સમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટનો કોઈ અધિકારી કલમ ૩૭ હેઠળ કાર્યવાહી કરવાની

દરખાસ્ત કરે છે, ત્યારે તેની પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે કાયદા હેઠળ તપાસ અથવા કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી દસ્તાવેજો ગુમ છે.વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આવક આકારણીમાંથી બચી ગઈ છે તેવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે સમજદાર વ્યક્તિ માટે કારણો પૂરતા હોવા જોઈએ અને આવકવેરાના અધિકારીએ જે કારણો પર કાર્યવાહી કરી છે તેની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતાની અદાલત તપાસ કરી શકે છે.આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ–

> "૯. જ્યારે એન્ફોર્સમેન્ટ ડિપાર્ટમેન્ટનો કોઈ અધિકારી નિઃશંકપણે કલમ ૩૭ હેઠળ કાર્યવાહી કરવાની દરખાસ્ત કરે છે, ત્યારે તેની પાસે એવું માનવાનું કારણ હોવું જોઈએ કે કાયદા હેઠળ તપાસ અથવા કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી દસ્તાવેજો ગુમ છે.જે સામગ્રી પર માન્યતા આધારિત છે તે ગુમ હોઈ શકે છે, ગુમ માહિતી દ્વારા મેળવી શકાય છે અથવા ક્યારેક માહિતી આપનારાઓ દ્વારા મૌખિક રીતે પહોંચાડી શકાય છે.....
>
> શરતોમાં કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે આ આધારો પૂરતા છે કે નહીં તે અદાલતની તપાસનો વિષય નથી.

૧૦. "માનવાનું કારણ" અભિવ્યક્તિ અધિકારીના વ્યક્તિલક્ષી સંતોષનો પર્યાય નથી.માન્યતા સદ્ભાવનાથી રાખવી જોઈએ; તે માત્ર ઢોંગ ન હોઈ શકે.એ જ કેસમાં, એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે અદાલત આ પ્રશ્નની તપાસ કરવા માટે ખુલ્લી છે કે શું માન્યતા માટેના કારણો તર્કસંગત જોડાણ ધરાવે છે અથવા માન્યતાની રચના સાથે સંબંધિત છે અને તે વિભાગના હેતુ માટે બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત નથી.આ મર્યાદિત હદ સુધી કલમ ૩૪ હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવકવેરાના અધિકારીની કાર્યવાહી કાયદાકીય અદાલતમાં પડકારવા માટે ખુલ્લી છે.રજૂઆતનો છેલ્લો ભાગ અમારી પ્રશંસા કરતો નથી કારણ કે ફાઇલ અમારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી અને અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, સર્ચ વોરંટ જારી કરનાર અધિકારી પાસે એવી સામગ્રી હતી જે તેમણે સર્ચ વોરંટ જારી કરવા માટે વાજબી માન્યતા બનાવવા માટે પૂરતી હોવાનો દાવો કર્યો હતો.

xxxx xxx xxx

૧૪. શોધનો નિર્દેશ આપતા પહેલા લેખિતમાં કારણો નોંધવા ફરજિયાત હોવાનું માનીને, અદાલતમાં રજૂ કરાયેલી ફાઇલ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે અધિકારી સમક્ષ વાજબી માન્યતા ઊભી કરવા માટે પૂરતી સામગ્રી હતી જેણે તેમને શોધનો નિર્દેશ આપવા માટે પ્રેરિત કર્યા.તપાસ દરમિયાન જપ્ત કરાયેલા દસ્તાવેજોએ અધિકારીને આગળની કાર્યવાહી માટે પૂરતી સામગ્રી પૂરી પાડી ન હતી તે વાજબી માન્યતાને પ્રેરિત કરનારા આધારો કાં તો કાલ્પનિક અથવા કાલ્પનિક અથવા દુર્ભાવનાપૂર્ણ બનાવટી હતા તેવું માનવા માટેનો આધાર ન હોઈ શકે.

xxxx xxx xxx

૧૬. આ વતી, અપીલકર્તાએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે જો શોધ કાયદાના હેતુઓને અમલમાં મૂકવા માટે વાસ્તવિક અથવા પ્રામાણિક હતી, તો તે આશ્ચર્યજનક છે કે જ્યારે આ બાબત હાઈકોર્ટ સમક્ષ હતી, ત્યારે એન્ફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટે રજૂઆત કરી હતી કે તે તપાસ દરમિયાન જપ્ત કરવામાં આવેલી સામગ્રીના સંદર્ભમાં આગળ કોઈ કાર્યવાહી કરવા માંગતી નથી.આ દાવા માટે કોઈ વોરંટ નથી કે દરેક શોધના પરિણામે ગુનાહિત સામગ્રી જપ્ત

થવી જોઈએ.આવો અભિગમ માનવ ચાતુર્ય પર દુઃખદ ટિપ્પણી હશે.એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે કે જેમાં શોધ નિષ્ફળ થઈ શકે છે અથવા દસ્તાવેજોના સંદર્ભમાં વાજબી સમજૂતી આવી શકે છે. .....”

૧૭. આ અદાલતે ફૂલચંદ બજરંગ લાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ આવકવેરાના અધિકારી અને અન્ય ૧૮ તરીકે અહેવાલ આપેલા ચુકાદામાં પહેલેથી જ આકારણી કરાયેલા આવકવેરાના પુનઃમૂલ્યાંકનના હેતુ માટે નોંધવાના કારણોની તપાસ કરી રહી હતી.તે માત્ર પછીથી આવકવેરાના અધિકારીની જાણમાં આવતી ચોક્કસ, વિશ્વસનીય અને સુસંગત માહિતીના આધારે જ હોય છે, તેની પાસે એવા કારણો છે કે જે નોંધવા જોઈએ, એવું માનવા માટે કે મૂલ્યાંકનકર્તા દ્વારા તારણની કાર્યવાહી દરમિયાન તેના મૂલ્યાંકન માટે જરૂરી તમામ ભૌતિક તથ્યોની સાચી અને સંપૂર્ણ જાહેરાત કરવામાં નિષ્ફળતાને કારણે, તેની આવક, નફો અથવા આવકવેરાને પાત્ર લાભનો કોઈપણ ભાગ આકારણીમાંથી બચી ગયો છે.આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ–

“૨૫. .....કારણ કે, એવી માન્યતા છે કે આવકવેરાના અધિકારીની માન્યતા રચવા માટેના કારણોની પર્યાપ્તતા અદાલતને ન્યાય આપવા માટે નથી, પરંતુ તે સ્થાપિત કરવા માટે કરદાતા

માટે ખુલ્લું છે કે હકીકતમાં કોઈ માન્યતા અસ્તિત્વમાં નથી અથવા તે માન્યતા બિલકુલ પ્રામાણિક નહોતી અથવા અસ્પષ્ટ, અપ્રસ્તુત અને બિન–વિશિષ્ટ માહિતી પર આધારિત હતી.તે મર્યાદિત હદ સુધી, કોર્ટ આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષની તપાસ કરી શકે છે અને તપાસ કરી શકે છે કે શું રેકોર્ડ પર એવી કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ છે કે જેમાંથી આવકવેરાના અધિકારી દ્વારા જરૂરી માન્યતા ઊભી કરી શકાય અને આગળ તે સામગ્રીમાં કોઈ તર્કસંગત જોડાણ અથવા જરૂરી માન્યતા બનાવવા માટે જીવંત કડી હતી કે કેમ.જો પછીની માહિતીના આધારે, આવકવેરાના અધિકારી કાયદાની કલમ ૧૪૭ (એ) માં સૂચવવામાં આવેલી બે શરતોને સંતોષ્યા પછી એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે કે કરદાતાએ મૂળ આકારણી સમયે ભૌતિક તથ્યોની સંપૂર્ણ અને સાચી જાહેરાત કરી ન હતી અને તેથી કરવેરા માટે વસૂલવામાં આવતી આવક આકારણીમાંથી બચી ગઈ હતી, તો મૂળ આકારણી કરતી વખતે આવકવેરાના અધિકારી વધુ તપાસ અથવા તપાસ દ્વારા શોધી શક્યા હોત કે નહીં.

૧૮. આ અદાલતે એન. નાગેન્દ્ર રાવ એન્ડ કંપની વિ. સ્ટેટ ઓફ A.P.૧૯ તરીકે નોંધાયેલા ચુકાદામાં આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ની જોગવાઈઓની તપાસ કરી હતી.આ અદાલત કાયદાનો ઉદ્દેશ, તપાસ, જમી અને જમી સાથે

સંકળાયેલી જોગવાઈઓ અને તેમની સત્તાઓની પ્રકૃતિ અને તેની કવાયતની રીતને ધ્યાનમાં રાખીને તે નક્કી કરવામાં મદદ કરે છે કે શું વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ શેરોને કોઈ નુકસાન અથવા નુકસાન માટે જવાબદાર છે કે કેમ, જે નીચે મુજબ છેઃ–

> “૫. ..... "માનવાનું કારણ" શબ્દનો અર્થ આ અદાલત દ્વારા અર્થઘટન કરવામાં આવ્યો છે કે અભિપ્રાયની રચના વ્યક્તિલક્ષી હોઈ શકે છે પરંતુ તે રેકોર્ડ પરની સામગ્રી પર આધારિત હોવી જોઈએ.તે મનસ્વી, તરંગી અથવા તરંગી ન હોઈ શકે.આમ, તે માલ જપ્ત કરવા માટે સત્તાના ઉપયોગ પરની તપાસ છે.જપ્તી પછીની પ્રક્રિયા કાયદાની કલમ ૬–એ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે.
>
> .....પરંતુ જે બાબતનો ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે તે એ છે કે નિયંત્રણ આદેશોનું ઉલ્લંઘન કરતી વ્યક્તિની મુલાકાત લેવાની સત્તા ખૂબ જ વ્યાપક હોવાથી તેને ગંભીર પરિણામો સાથે મુલાકાત લેવાની હોય છે, જે માત્ર જપ્ત કરેલા માલ, પેકેજો અથવા વહાણ અથવા વાહનની જપ્તી તરફ દોરી જાય છે જેમાં આવી આવશ્યક ચીજવસ્તુ મળી આવે છે અથવા પહોંચાડવામાં આવે છે અથવા લઈ જવામાં આવે છે, પરંતુ તે કાયદાની કલમ ૭ હેઠળ

કાર્યવાહી અને દંડને પાત્ર છે, તેમાં સ્વાભાવિક છે કે જેમને તેનો અમલ કરવાની જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે તેઓએ વાજબીપણું, નિષ્પક્ષતા સાથે કામ કરવું જોઈએ અને કાયદાના હેતુ અને ઉદ્દેશને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ. વધુમાં, જો કલેક્ટર નિયંત્રણ આદેશોના ઉલ્લંઘન અંગે સંતુષ્ટ હોય તો જ જપ્ત કરાયેલ માલ જપ્ત કરવા પાત્ર છે તેની અવગણના ન કરવી જોઈએ.કલમની ભાષા અને તેની ગોઠવણી સૂચવે છે કે દરેક ઉલ્લંઘન જપ્તીનો સમાવેશ કરી શકતું નથી.એટલા માટે આ વિભાગ 'મે' શબ્દનો ઉપયોગ કરે છે.કાળાબજાર અથવા ભેળસેળવાળી ચીજવસ્તુઓ વિગેરે ના વેચાણમાં સંડોવાયેલા વેપારીને, કોઈપણ ઉલ્લંઘનની ગેરહાજરીમાં, ભાવ–સૂચિ વિગેરે મૂકવામાં નિષ્ફળતા અથવા સ્ટોકમાં વિસંગતતા જેવા તકનીકી ઉલ્લંઘનની સમકક્ષ વર્તવું જોઈએ નહીં.

૧૯. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. અગ્રવાલ આયર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ તરીકે નોંધાયેલા ચુકાદામાં એવું નોંધવામાં આવ્યું હતું કે મહેસૂલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રતિ–સોગંદનામામાંના અસ્વીકારને એ નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે સૂચિતાર્થ દ્વારા સ્વીકાર તરીકે કેવી રીતે ગણી શકાય તે સમજવું મુશ્કેલ છે કે તપાસ અને જપ્તી માટે કોઈ કારણ આપવામાં આવ્યું ન હતું અને તેથી, કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ

લેવામાં આવેલી કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર હતી.સંબંધિત ગોપનીય ફાઇલ, જો જરૂરી અને જરૂરી હોય, તો તેને બોલાવી શકાય અને તેની તપાસ કરી શકાય.પ્રતિ–સોગંદનામામાં મહેસૂલને શોધનો પાયો બનાવનારી માહિતી અને વિગતોને સ્પષ્ટ કરવા અને પુનઃઉત્પાદિત કરવાની જરૂર નહોતી.વધુમાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે વોરંટ જારી કરવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે વાજબી અને સમજદાર વ્યક્તિ જે અભિપ્રાય રચશે તેના આધારે તપાસ અને જપ્તીની કાર્યવાહી વચગાળાના પગલા દ્વારા કરવામાં આવી હતી.તપાસ અને જપ્તીને જપ્તી તરીકે ગણવી જોઈએ નહીં.આ અદાલતે નીચે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતોઃ–

> "૧૦. કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈ સક્ષમ અધિકારીને અભિપ્રાયની રચનાના આધારે તપાસ અને જપ્તી જારી કરવા માટે નિર્દેશ આપવા સક્ષમ બનાવે છે, જે વાજબી અને સમજદાર વ્યક્તિ વોરંટ જારી કરવા માટે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે બનાવશે.તે વચગાળાના પગલા દ્વારા કરવામાં આવે છે.શોધ અને જપ્તી એ જપ્તી નથી.જે ચીજવસ્તુઓ જપ્ત કરવામાં આવી છે તે જે વ્યક્તિની કસ્ટડીમાં લેવામાં આવી છે તેને સાંભળવાની તક આપ્યા પછી સક્ષમ અધિકારી દ્વારા તપાસનો વિષય છે.ઉપયોગમાં લેવાતા શબ્દો "માનવાનું કારણ" છે.સક્ષમ સત્તામંડળે કોઈ સ્વીકાર્ય સામગ્રીના આધારે અભિપ્રાય રચ્યો હતો

કે નહીં, જે સ્પષ્ટ છે, ઉચ્ચ અદાલતે દૂરથી પણ કારણો જોવાનો પ્રયાસ કર્યો નથી.કારણો, કહેવાની જરૂર નથી, ફાઇલ પર રેકોર્ડ કરી શકાય છે અને કોર્ટ ફાઇલની તપાસ કરી શકે છે અને શોધી શકે છે કે શું સત્તામંડળે અભિપ્રાય રચવા માટેના કારણોને યોગ્ય રીતે રેકોર્ડ કર્યા છે કે કેમ કે શોધ અને જપ્તી કરવાના કારણો છે.જેમ કે અજેય છે, ઉચ્ચ અદાલતે બિન–મુસાફરીના સિદ્ધાંતોના આધારે શોધ અને જપ્તીને રદ કરવામાં પોતાને સંપૂર્ણપણે ખોટી દિશા આપી છે."

૨૦. આ અદાલતે સ્પેસવુડ ફર્નિશર્સ (પી) લિમિટેડના અન્ય એક ચુકાદામાં હાઈકોર્ટના આદેશને રદ કર્યો હતો, જેમાં તેણે બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ તપાસ અને જપ્તીની કાર્યવાહીમાં દખલ કરી હતી.તે નીચે પ્રમાણે રાખવામાં આવ્યું હતું:

"૧૨. વર્તમાન કેસમાં સામાવાળા આકારણીદાર સામે અધિકૃતતાના વોરંટ જારી કરવા તરફ દોરી જતી સંતોષ નોંધ (ઓ) ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવી હતી.જેમ કે તે આક્ષેપિત આદેશમાંથી દેખાશે [સ્પેસવુડ ફર્નિશર્સ (પી) લિમિટેડ વિ.આવકવેરાના DG, ૨૦૧૧ SCC ઓનલાઇન બોમ ૧૬૧૦:

(૨૦૧૨) ૩૪૦ ITR ૩૯૩] તેની સામગ્રી ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા સંપૂર્ણ રીતે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સંતોષ નોંધ (ઓ) પણ અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવી છે.સંતોષ નોંધ (ઓ) ધરાવતી ફાઇલનું અવલોકન સૂચવે છે કે ૮–૬–૨૦૦૯ પર આવકવેરાના સહાયક નિયામક (તપાસ), નાગપુરએ એક વિસ્તૃત નોંધ તૈયાર કરી હતી જેમાં ઘણા કારણો હતા કે શા માટે તેમણે એવું માનવું વાજબી માન્યું હતું કે જો સામાવાળાને જરૂરી હિસાબી પુસ્તકો અને દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, તો તે રજૂ કરવામાં આવશે નહીં.સહાયક નિર્દેશકે વિગતવાર કારણો પણ નોંધ્યા કે તેઓ એવું માનવા માટેના કારણોને શા માટે સ્વીકારે છે કે સામાવાળા કરદાતાની કંપનીના પ્રમોટરો પાસે નાણાં, સોના–ચાંદી, ઘરેણાં વિગેરે હશે જે આંશિક અથવા સંપૂર્ણ આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે જે કાયદાના હેતુઓ માટે જાહેર કરવામાં આવી નથી.

XXXXXX

૨૧. આઇટીઓ વિરુદ્ધ શેઠ બ્રધર્સમાં આ અદાલતે વ્યક્ત કરેલા મંતવ્યોના પ્રકાશમાં.[આઇ. ટી. ઓ. વિ. શેઠ બ્રધર્સ, (૧૯૬૯) ૨ એસસીસી ૩૨૪:(૧૯૬૯) ૭૪ આઇ. ટી. આર. ૮૩૬] અને

પૂરન મલ [પૂરન મલ વિરુદ્ધ નિરીક્ષણ નિયામક (તપાસ), (૧૯૭૪) ૧ એસ. સી. સી. ૩૪૫:૧૯૭૪ એસ. સી. સી. (કર) ૧૧૪:(૧૯૭૪) ૯૩ આઈ. ટી. આર. ૫૦૫], હાઈકોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલો ઉપરોક્ત અભિપ્રાય સ્પષ્ટ રીતે ખોટો છે.૧–૧૦–૧૯૭૫ ની અસરથી નિયમ ૧૧૨ (૨) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં કારણો નોંધવાની જરૂરિયાત પર આ અદાલત દ્વારા વારંવાર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે જેથી નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં જવાબદારી અને જવાબદારી સુનિશ્ચિત કરી શકાય.સંતોષ સુધી પહોંચેલા કાનૂની પડકારની સ્થિતિમાં કારણોની નોંધ લેવાની જરૂરિયાત પણ એક ગાદી તરીકે કામ કરે છે.કારણો મહેસૂલ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિર્ણયની યોગ્ય ન્યાયિક આકારણીને સક્ષમ કરે છે.જો કે, ઉપરોક્ત, પોતે જ, મૂલ્યાંકનકર્તાને દસ્તાવેજોની તપાસ કરવાનો અથવા અધિકૃતતા જારી કરવાના તબક્કે માન્યતા માટેના કારણોના સંદેશાવ્યવહારનો અધિકાર પ્રદાન કરશે નહીં.આવો કોઈ પણ દ્રષ્ટિકોણ કાયદાની કલમ ૧૩૨ દ્વારા વિચારવામાં આવેલી સમગ્ર કવાયતની વિરુદ્ધ અસરકારકતા હશે. તપાસ અને જપ્તી, જો કોઈ હોય તો, પૂર્ણ થયા પછી મૂલ્યાંકનની કાર્યવાહી શરૂ થવાના તબક્કે જ કરદાતા સમક્ષ જરૂરી સામગ્રી જાહેર કરવી પડી શકે છે.

૨૨. આ તબક્કે અમે કહેવા માંગીએ છીએ કે ઉચ્ચ અદાલતે અધિનિયમ હેઠળ સત્તાવાળાઓ દ્વારા સંતોષના કારણો ધરાવતી સંતોષ નોંધ (ઓ) ની સામગ્રીને ખૂબ વિગતવાર પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી. અમે પહેલેથી જ સમય અને તબક્કો સૂચવ્યો છે કે જેના પર નોંધાયેલા કારણોને આકારણીકર્તાના ધ્યાનમાં લાવવાની જરૂર પડી શકે છે.ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી કવાયતના ઉપરોક્ત ભાગને મંજૂરી આપી શકતા નથી, જે અમે અત્યંત અકાળ હોવાનું સમજીશું; જેમાં કરદાતાને અનુચિત લાભ આપવાની સંભાવના છે, જેનાથી મહેસૂલના પ્રયાસને નિરાશા થાય છે, ભલે ઉચ્ચ અદાલત આખરે કરદાતાની તરફેણમાં દખલ ન કરે."

૨૧. શ્રી બલબીર સિંહ દ્વારા ઉલ્લેખિત એન. કે. જવેલર્સ કેસમાં આ અદાલતનો ચુકાદો કેસની હકીકતોને અનુરૂપ છે.કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીને માન્ય ઠેરવવામાં આવી હતી કારણ કે જીઆરપી દ્વારા મળી આવેલી અને સત્તાવાળાઓ દ્વારા જપ્ત કરવામાં આવેલી ૩૦ લાખ રૂપિયાની રોકડ રકમ અંગે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલ સમજૂતી પર વિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો નથી અને તેને આવક તરીકે ગણવામાં આવી છે જે તેના દ્વારા

જાળવવામાં આવેલા ખાતાઓના પુસ્તકોમાં નોંધવામાં આવી નથી.વિંધ્ય મેટલ કોર્પોરેશનમાં., આ અદાલતે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશમાં દખલ કરી ન હતી કે કમિશનરના કબજામાં રહેલી માહિતી પર, કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ એવી માન્યતા રાખી શકતી ન હતી કે કરદાતાના કબજામાં રહેલી રકમ આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે જે તેણે કાયદાના હેતુ માટે જાહેર કરી ન હોત.

૨૨. અજીત જૈન કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો તે કેસની હકીકતો પર છે પરંતુ જણાવેલો કાયદો વિવાદમાં નથી.ઉચ્ચ અદાલતે તે કેસની હકીકતો પર શોધના કાર્યને અમાન્ય ગણાવ્યું હતું.તે કિસ્સામાં, કાયદાની કલમ ૧૩૩–એ હેઠળ એક સર્વેક્ષણ હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું કે શું ૩. ૮. ૬ લાખ કંપનીના ખાતામાં જમા થયા હતા.કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) હેઠળ અધિકૃતતા જારી કરવામાં સામાવાળા નંબર ૪ ની કાર્યવાહી અને ૩. ૮ લાખને આ આધાર પર પડકારવામાં આવ્યો હતો કે રેકોર્ડ પર એવી કોઈ "માહિતી" નથી કે જેના આધારે સામાવાળા નંબર ૪ એવી માન્યતા ઊભી કરી શકે કે અરજદાર પાસેથી વસૂલવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રકમ સંપૂર્ણ અથવા આંશિક આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે જે કાયદાના હેતુ માટે જાહેર કરવામાં આવી ન હતી અથવા જાહેર કરવામાં આવી ન હોત, જે કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ માટે પૂર્વવર્તી શરત છે. ઉચ્ચ અદાલતે આ રીતે ચુકાદો આપ્યો હતોઃ–

“આમ, કલમ ૧૩૨ હેઠળ કાર્યવાહીને અધિકૃત કરવા માટે, પૂર્વવર્તી શરતો છે:((i) નામાંકિત અધિકારીના કબજામાં રહેલી માહિતી; અને (૨) જેના પરિણામે તેની પાસે એવું માનવાનું કારણ હોઈ શકે કે સંબંધિત વ્યક્તિ પાસે નાણાં, સોના–ચાંદી વિગેરે છે જે સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે એવી આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે જે કાયદાના હેતુ માટે જાહેર કરવામાં આવી નથી અથવા જાહેર કરવામાં આવશે નહીં. જો આમાંથી કોઈ પણ શરત ખૂટે છે અથવા તેનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, તો કલમ ૧૩૨ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી.આમ, કલમ ૧૩૨ (૧) હેઠળ સત્તાના ઉપયોગનો આધાર માન્યતાની રચના હોવી જોઈએ અને અધિકૃત અધિકારી દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીના આધારે માન્યતા રચવી પડશે કે વ્યક્તિ પાસે નાણાં વિગેરે છે જે અપ્રગટ આવકનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

“"માહિતી", જેના પરિણામે ડાયરેક્ટર જનરલ અથવા ચીફ કમિશનર વિગેરે , તેમની માન્યતા મુજબ, માત્ર અધિકૃત જ નથી પરંતુ તે નિષ્કર્ષને જન્મ આપવા માટે સક્ષમ છે કે કોઈ વ્યક્તિ પાસે નાણાં વિગેરે છે જે કાયદાના હેતુ માટે જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી

અથવા જાહેર કરવામાં આવશે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તેને વિભાગમાં ઉલ્લેખિત ઘટકો સાથે જોડવું આવશ્યક છે.

XXX XXX

અત્યાર સુધીમાં તે સારી રીતે નક્કી થઈ ગયું છે કે જ્યારે માહિતીની પર્યાપ્તતા અથવા અન્યથા અદાલત દ્વારા રિટ અધિકારક્ષેત્રમાં તપાસ કરી શકાતી નથી, ત્યારે માહિતીનું અસ્તિત્વ અને માન્યતાની રચના માટે તેની સુસંગતતા ન્યાયિક તપાસ માટે ખુલ્લી છે કારણ કે તે નાગરિકની ગોપનીયતાના ઉલ્લંઘનને રોકવા માટે, ખાનગી મિલકત અથવા વ્યક્તિની તપાસની ગંભીર શક્તિનો ઉપયોગ કરવા માટેની પૂર્વવર્તી શરતનો પાયો છે.પરંતુ અદાલત તપાસ કરી શકે છે કે શું માન્યતા માટેના કારણોને માન્યતા અને સર્ચ વોરંટની રચના સાથે તર્કસંગત જોડાણ અથવા સુસંગત અસર છે કે કેમ તે માત્ર ફરતી અથવા માછીમારીની તપાસ કરવાના દૃષ્ટિકોણથી જારી કરી શકાતું નથી.

કાયદાની કલમ ૧૩૨ અને ૧૪૮ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે સર્વોચ્ચ અદાલત અને ઉચ્ચ અદાલતો દ્વારા વિવિધ નિર્ણયોમાં 'માનવાનું કારણ' અભિવ્યક્તિ સમજાવવામાં આવી છે. એવું માનવામાં આવે છે કે "માનવાનું કારણ" શબ્દનો અર્થ એ છે કે એક વાજબી માણસ, સંજોગોમાં, એવી માન્યતા બનાવશે જે તેને કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી કરવા માટે પ્રેરિત કરશે.અભિપ્રાયની રચના સદ્ભાવનાથી થવી જોઈએ, માત્ર ઢોંગથી નહીં.કાયદાની કલમ ૧૩૨ ના હેતુ માટે, માહિતી અથવા સામગ્રી અને અઘોષિત આવક વિશેની માન્યતા વચ્ચે તર્કસંગત જોડાણ હોવું જોઈએ, જે સંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યું નથી અને થવાની સંભાવના નથી."

૨૩. શ્રી દાતાર દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતોના ચુકાદાઓ મુખ્યત્વે સંબંધિત કેસની હકીકતો પર આધારિત છે, પરંતુ આ અદાલતના ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે અહીં આવા ચુકાદાઓની ચર્ચા કરવાની જરૂર નથી અનુભવતા.

૨૪. વિગતવાર સંતોષ નોંધ સરજુ શર્મા અને અન્યોના ખાતા પુસ્તકોમાં બહુવિધ એન્ટ્રીઓ દર્શાવે છે.સિલીગુડી (પશ્ચિમ બંગાળ) અથવા ગોવામાં રહેલા સરજુ શર્માએ જે રીતે અમદાવાદમાં કરદાતા સાથે રૂ. ૧ કરોડની લોન માટે સંપર્ક કર્યો

હતો તે સામાન્ય વ્યવહાર લાગતો નથી.ગીરોની અનુગામી ચુકવણી અને સંબંધિત આકારણી વર્ષમાં પ્રતિબિંબિત વ્યાજની આવક એ આકારણી કરનાર દ્વારા વાસ્તવિકતાનો રંગ આપવા માટે લેવામાં આવેલા પગલાં હોવાનું જણાય છે, પરંતુ મહેસૂલનું વલણ કે આવી એન્ટ્રી એક આવાસ એન્ટ્રી હતી તે શોધવું જરૂરી છે અને આકારણીદાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંની ટ્રેઈલ સહિત ગૂંચ કાઢવા માટે જરૂરી એન્ટ્રીઓનું કોબવેબ પણ શોધી કાઢવું જરૂરી છે.

૨૫. ઉચ્ચ અદાલતે મહેસૂલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા પ્રતિ–સોગંદનામામાંથી વિસ્તૃત રીતે ટાંક્યા હતા તેમજ સોગંદનામા–ઇન–રિપ્લાઈના પેરા ૪.૩ નો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, પરંતુ તેમ છતાં તે તારણ પરત કર્યું હતું કે કોર્ટને કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ સંતોષ નોંધાવવાના હેતુથી કરદાતા સંબંધિત અન્ય કોઈ સામગ્રી મળી શકી નથી. અમે શોધી કાઢ્યું છે કે કાયદાના પ્રકરણ XIV–B ના સંદર્ભમાં બ્લોક આકારણીની રચના કરતી વખતે આવક જે અંતિમ તારણો પર પહોંચશે તે માનવા માટેના કારણો નથી. માન્યતાના ન્યાયીપણાને ધ્યાનમાં લેવાની કસોટી એ છે કે શું આવા કારણો સંપૂર્ણપણે અપ્રસ્તુત અથવા તરંગી છે.પ્રતિ એફિડેવિટમાં આપેલો જવાબ દર્શાવે છે કે મહેસૂલનો ઈરાદો નાણાંના સ્તરને અલગ કરવાનો હતો, જે કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવે તેવી શંકા છે.મહેસૂલ વિભાગે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે બિનહિસાબી કાળાં નાણાંને ટૂંકા ગાળા માટે કાયદામાં લાવવા માટે આવાસ પ્રવેશ એક સામાન્ય કાર્યપદ્ધતિ

છે.ટૂંકા ગાળા માટે રુ.૧૦ કરોડનું રોકાણ વ્યાજની આવક મેળવવા માટે નહોતું કારણ કે તે જ આકારણી વર્ષમાં તેની ચૂકવણી કરવામાં આવી હતી.મહેસૂલ કરદાતા દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલા નાણાંના ફંડ ટ્રેઇલની તપાસ કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે.આવી માન્યતા ટોપી અથવા તરંગી નથી.આકારણીકર્તાનું વલણ એ છે કે તે માછીમારીની તપાસ છે અને મહેસૂલની દુર્ભાવનાપૂર્ણ કાર્યવાહી નથી.તે માત્ર આવાસ પ્રવેશ હતો એમ માનીને વ્યવહારની વાસ્તવિકતા શોધવા માટે મહેસૂલ ચોક્કસ છે.

૨૬. પ્રતાપ સિંહમાં, શોધ અને જપ્તીની કાર્યવાહી માન્ય હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.જો કે એન્ફોર્સમેન્ટ ડિરેક્ટોરેટનું વલણ એ હતું કે તપાસ દરમિયાન જપ્ત કરવામાં આવેલી સામગ્રીને ધ્યાનમાં રાખીને, તે કોઈ આગળની કાર્યવાહી કરવા માંગતો નથી, તેમ છતાં એવું જાણવા મળ્યું હતું કે દરેક શોધના પરિણામે ગુનાહિત સામગ્રી જપ્ત થવી જોઈએ તેવા દાવા માટે કોઈ વોરંટ નથી.એવા કિસ્સાઓ હોઈ શકે છે કે જેમાં શોધ નિષ્ફળ થઈ શકે છે અથવા દસ્તાવેજોની વાજબી સમજૂતી આવી શકે છે.શોધ અને જપ્તીના આ તબક્કે, અદાલતે તપાસ કરવી પડશે કે શું વિશ્વાસ કરવાનું કારણ સદ્ભાવનામાં છે; તે માત્ર ઢોંગ ન હોઈ શકે.નોંધાયેલ માન્યતા એ માન્યતાની રચના સાથે તર્કસંગત જોડાણ અથવા સંબંધિત અસર હોવી જોઈએ અને તે વિભાગના હેતુ માટે બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત ન હોવી જોઈએ.સંતોષ નોંધમાં નોંધાયેલા વિગતવાર કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને,

જેમાં ટૂંકા ગાળા માટે કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણનો સમાવેશ થાય છે અને તે રોકાણ આવાસ પ્રવેશ હોવાનું માનવામાં આવે છે, તેને એવું ન કહી શકાય જે કાયદાની કલમ ૧૩૨ (૧) ની પૂર્વ–જરૂરી શરતોને સંતોષતું ન હોય.

૨૭. મહેસૂલ મુજબ, કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમો (બી) અને (સી) અધિકૃતતાના વોરંટને મંજૂરી આપવામાં આવે તે પહેલાં સંતુષ્ટ થઈ હતી.સંતોષ નોંધ એક મૂલ્યાંકનકર્તાની દ્રષ્ટિએ નોંધવામાં આવી હતી, જેમના અધિકારક્ષેત્રના મૂલ્યાંકન અધિકારી પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં હતા.તે આવા કરદાતાઓના ખાતાનું કોબવેબ છે જેનો પર્દાફાશ કરવો જરૂરી છે.મહેસૂલ માટે એવી આશંકા રાખવી ગેરવાજબી નથી કે કરદાતા પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં આકારણી અધિકારી સમક્ષ સમન્સનો જવાબ નહીં આપે.એવો પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે આવા સમન્સ સરજુ શર્મા અને તેમના જૂથ વિરુદ્ધ મહેસૂલ દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી માહિતી જાહેર કરવા તરફ દોરી જશે.તેથી, મહેસૂલ દ્વારા વાજબી માન્યતા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી કે કરદાતા કોઈ પણ હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં કે રજૂ કરાવશે નહીં જે આ કાયદા હેઠળની કાર્યવાહી માટે ઉપયોગી અથવા સુસંગત હશે. આવી માન્યતા ધારણાઓ પર આધારિત ન હતી, પરંતુ સામાન્ય રીતે કરદાતા દ્વારા બાબતોના સામાન્ય આચરણમાં ઘડવામાં આવેલા પ્રામાણિક અભિપ્રાય પર આધારિત હતી.કરદાતાને પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્યમાં આવકવેરાના અધિકારીઓ

સમક્ષ હાજર થવાની નોટિસ કંપની અને તેના જૂથો વિરુદ્ધની સામગ્રીની પૂરતી નોટિસ હશે, જેથી કંપની અને તેના સહયોગીઓ દ્વારા ખાતાઓના કોબવેબને બહાર કાઢવાના સમગ્ર પ્રયાસને નિષ્ફળ બનાવી શકાય.

૨૮. કલમ ૧૩૨ (૧) ની કલમ (સી) પણ સંતોષાય છે.કરદાતા પાસે રુ.૧૦ કરોડનો કબજો હતો, જે કંપનીને લોન તરીકે આપવામાં આવ્યો હતો.મહેસૂલ એ જાણવા માંગે છે કે શું આવી રકમ એક અપ્રગટ આવક છે કે જેમાં એવા સ્રોતોનો સમાવેશ થાય છે કે જેમાંથી ₹૧ કરોડની આવી રકમ સંપૂર્ણપણે અજાણી વ્યક્તિને લોન તરીકે આપવામાં આવી હતી, જે કરદાતાની બાબતો અથવા અન્ય કોઈ કડી સાથે જોડાયેલી ન હતી, જેથી અમદાવાદમાં કોઈ વ્યક્તિએ ગોવામાં રોકાણ કરવાના હેતુથી પશ્ચિમ બંગાળના કોલકાતા સ્થિત કંપનીને ₹૧ કરોડ કેવી રીતે એડવાન્સ કર્યા છે તે વાજબી ઠેરવી શકાય. મહેસૂલ નિષ્ફળ થઈ શકે છે અથવા સફળ થઈ શકે છે પરંતુ તે થ્રેશોલ્ડ પર શોધ અને જપ્તીની કામગીરીમાં દખલ કરવાનું કારણ નહીં હોય, જે મહેસૂલને કરદાતા દ્વારા કરવામાં આવેલા રોકાણની આસપાસના રહસ્યને ઉકેલવાની તકને નકારે છે.

૨૯. ટાટા સેલ્યુલર વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા ૨૧માં આ અદાલતના પ્રખ્યાત ચુકાદામાં, ન્યાયિક સમીક્ષાના અવકાશ પર, ટેન્ડરના સંદર્ભમાં હોવા છતાં, બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે અદાલતોની

સત્તાઓ અથવા મર્યાદાઓને ખૂબ જ સારી રીતે લાગુ પડે છે.તેમાંથી એક સિદ્ધાંત ન્યાયિક સંયમ છે.આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કેઃ

> "૭૩. ન્યાયિક સંયમનું પાલન હાલમાં ઇંગ્લેન્ડમાં મૂડ છે.સમીક્ષાની ન્યાયિક શક્તિનો ઉપયોગ કોઈપણ નિરંકુશ કારોબારી કામગીરી પર લગામ લગાવવા માટે કરવામાં આવે છે.સંયમની બે સમકાલીન અભિવ્યક્તિઓ છે.એક ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની મર્યાદા છે; અન્ય તેની યોગ્યતા પર વહીવટી નિર્ણયને રદ કરવાની અદાલતની ક્ષમતાના અવકાશને આવરી લે છે.આ નિયંત્રણો વહીવટી કાર્યવાહી પર ન્યાયિક નિયંત્રણની લાક્ષણિકતાઓ ધરાવે છે.
>
> ૭૪. ન્યાયિક સમીક્ષા એ નિર્ણયની ગુણવત્તાની સમીક્ષા સાથે સંબંધિત નથી કે જેના સમર્થનમાં ન્યાયિક સમીક્ષા માટેની અરજી કરવામાં આવે છે, પરંતુ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયા પોતે જ છે.
>
> XXXXXX

૭૮. વેડ્સબરીની ગેરવાજબીતાનો આ મોહક સિદ્ધાંત શું છે?શું તે એક જાદુઈ સૂત્ર છે?આર. વી. માંઅસ્ક્યુ [(૧૭૬૮) ૪ બુર ૨૧૮૬:૯૮ ઈ. આર. ૧૩૯], લોર્ડ મેન્સફિલ્ડે કોલેજ ઓફ ફિઝિશ્યન્સ સામે આદેશ આપવો જોઈએ કે કેમ તે પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો.તેમણે બે છટાદાર વાક્યોમાં સંબંધિત સિદ્ધાંતો વ્યક્ત કર્યા હતા.બે સદીઓ પછી તેમને વધુ મૂલ્ય મળ્યું:

“તે સાચું છે કે, આ વ્યવસાયને ચલાવવા અને અમલમાં મૂકવા માટે આ કૌશલ્ય, ક્ષમતા, શિક્ષણ અને પર્યાપ્તતા પર નિર્ણય અને વિવેકબુદ્ધિ કોલેજ ઓફ ફિઝિશ્યન્સને વિશ્વાસપાત્ર છે અને આ કોર્ટ તેમની પાસેથી તે લેશે નહીં, ન તો તેમને યોગ્ય અને યોગ્ય ઉપયોગમાં વિક્ષેપ પાડશે.પરંતુ આ રીતે તેમના પ્રત્યે પ્રતિબદ્ધ આ વિશ્વાસની કવાયતમાં તેમનું વર્તન ન્યાયી, નિખાલસ અને નિષ્પક્ષ હોવું જોઈએ; મનસ્વી, તરંગી અથવા પક્ષપાતી નહીં; ખૂબ ઓછું, રોષ અથવા વ્યક્તિગત અણગમોથી વિકૃત હોવું જોઈએ."

XXXXXX

૮૦. આ તબક્કે, ધ સુપ્રીમ કોર્ટ પ્રેક્ટિસ, ૧૯૯૩, વોલ્યુમ. ૧, પૃષ્ઠો ૮૪૯–૮૫૦, ટાંકી શકાય છેઃ

"૪. વેડ્સબરી સિદ્ધાંત.— જાહેર સત્તામંડળનો નિર્ણય ન્યાયિક સમીક્ષા કાર્યવાહીમાં યોગ્ય આદેશ દ્વારા રદ કરવા અથવા અન્યથા કાર્યવાહી કરવા માટે જવાબદાર રહેશે જ્યાં અદાલત નિષ્કર્ષ કાઢે છે કે નિર્ણય એવો છે કે કોઈ પણ સત્તાધિકારી યોગ્ય રીતે સંબંધિત કાયદા પર પોતાને નિર્દેશિત કરી શકતો નથી અને વાજબી રીતે કામ કરી શકતો નથી.(એસોસિએટેડ પ્રોવિન્સિયલ પિક્ચર હાઉસ લિમિટેડ વિ.વેડ્સબરી કોર્પ.[(૧૯૪૮) ૧ KB ૨૨૩:(૧૯૪૭) ૨ બધા ER ૬૮૦], લોર્ડ ગ્રીન મુજબ, M. R.) "

XXXXXX

૮૨. એડમિનિસ્ટ્રેટિવ લૉ, બીજી આવૃત્તિ, પાન ૫૮૪ માં બર્નાર્ડ શ્વાર્ટઝ આ કહે છેઃ

"જો સમીક્ષાનો અવકાશ ખૂબ વ્યાપક હોય, તો અદાલતોમાં કેસ ટ્રાન્સફર કરવા માટે એજન્સીઓ મીડિયા કરતાં થોડી વધારે બની

જાય છે.તે જટિલ ક્ષેત્રોમાં સતત વહીવટ દ્વારા મેળવેલા વિશેષ જ્ઞાનનો લાભ મેળવવા માટે બનાવવામાં આવેલી એજન્સીઓના મૂલ્યોને નષ્ટ કરશે.તે જ સમયે, ન્યાયિક તપાસનો અવકાશ એટલો મર્યાદિત ન હોવો જોઈએ કે તે કાયદેસરતાના પ્રશ્નની સંપૂર્ણ તપાસને અટકાવે.જો તે પ્રશ્ન ન્યાયાધીશ દ્વારા યોગ્ય રીતે શોધી શકાતો નથી, તો સમીક્ષાનો અધિકાર અર્થહીન બની જાય છે.'તે વહીવટી આદેશોની ન્યાયિક સમીક્ષાને વાદી માટે નિરાશાજનક ઔપચારિકતા બનાવે છે.... તે આવા કેસોમાં ન્યાયિક પ્રક્રિયાને માત્ર નિરર્થક બનાવે છે.'

સમીક્ષાના અવકાશને સાંકડો કરવા માટે બે મુખ્ય વિચારણાઓ જોડાયેલી છે.પ્રથમ વહીવટી નિષ્ણાતનું સન્માન છે.મુખ્ય ન્યાયાધીશ નીલીના શબ્દોમાં:

'ન્યાયાધીશ તરીકે મારી પોતાની મર્યાદાઓ વિશે મને બહુ ઓછા ભ્રમ છે અને તે મર્યાદાઓથી હું દરના કેસોની સમીક્ષા કરતી તમામ અપીલ અદાલતોની અંતર્ગત મર્યાદાઓને સામાન્ય કરું છું.એ યાદ રાખવું જોઈએ કે આ અદાલત પાંચ ન્યાયાધીશો સાથે વર્ષમાં આશરે ૧૨૬૨ કેસ જુએ છે.હું એકાઉન્ટન્ટ, ઈલેક્ટ્રિકલ

એન્જિનિયર, ફાઇનાન્સર, બેન્કર, સ્ટોક બ્રોકર અથવા સિસ્ટમ મેનેજમેન્ટ એનાલિસ્ટ નથી.જાહેર ઉપયોગિતા કામગીરીની ગૂંચવણોને સંબોધતા ૫૦૦૦ પાનાના રેકોર્ડની વિવેકી રીતે સમીક્ષા કરવા માટે ન્યાયાધીશો પાસેથી અપેક્ષા રાખવી એ મૂર્ખતાપૂર્ણ બાબત છે.'

સુપરબોર્ડ તરીકે કામ કરવું એ ન્યાયાધીશનું કાર્ય નથી, અથવા સંચાલકના ચુકાદાને બદલે પાંડિત્યપૂર્ણ શાળાના શિક્ષકના ઉત્સાહ સાથે કામ કરવું તે ન્યાયાધીશનું કાર્ય નથી.

પરિણામ એ સમીક્ષાનો એક સિદ્ધાંત છે જે નિષ્ણાતની વિવેકબુદ્ધિને બિન–નિષ્ણાત ન્યાયાધીશ દ્વારા તપાસવામાં આવે તે હદ સુધી મર્યાદિત કરે છે.વૈકલ્પિક એ છે કે કોર્ટ તકનીકી બાબતો પર એજન્સીને નકારી કાઢે જ્યાં કુશળતાના તમામ ફાયદા એજન્સીઓ પાસે હોય.જો કોર્ટ સ્ટેટ બોર્ડ ઓફ મેડિકલ એક્ઝામિનર્સ જેવી સંસ્થાના નિર્ણયની સંપૂર્ણ સમીક્ષા કરે તો 'તે પોતાને ઉપચારશાસ્ત્રની ભૂલભુલામણીમાં ભટકતી અથવા ફાર્માકોપિયાના રહસ્યો પર મૂંઝાતી જોવા મળશે'.રાજ્યની અદાલતે ઘણા વર્ષો પહેલા વ્યક્ત કરેલી આવી પરિસ્થિતિ 'અંધને અંધ

તરફ દોરી જવાનો કેસ નથી, પરંતુ જે હંમેશા બહેરા અને અંધ રહ્યો છે તે આગ્રહ રાખે છે કે તે હંમેશા તેની દ્રષ્ટિ અને શ્રવણશક્તિ ધરાવતા વ્યક્તિ કરતાં વધુ સારી રીતે જોઈ અને સાંભળી શકે છે અને જેણે હંમેશા પ્રશ્નમાં રહેલા વિષયના સંદર્ભમાં સત્યની ખાતરી કરવા માટે તેનો મહત્તમ લાભ ઉઠાવ્યો છે'.

સાંકડી સમીક્ષા તરફ દોરી જતી બીજી વિચારણા કેલેન્ડરનું દબાણ છે.વ્યવહારુ દ્રષ્ટિએ તે વધુ મહત્વપૂર્ણ વિચારણા હોઈ શકે છે.મર્યાદિત સમીક્ષાના કોઈપણ સિદ્ધાંત કરતાં વધુ તે ન્યાયિક કેલેન્ડરનું દબાણ છે જે ઘણી સમીક્ષા કાર્યવાહીમાં રેકોર્ડના હાથીના જથ્થા સાથે જોડાય છે જે એજન્સીના મોટાભાગના નિર્ણયોની સંપૂર્ણ સમર્થન તરફ દોરી જાય છે."

XXXXXX

૯૪. ઉપરોક્તમાંથી સમજી શકાય તેવા સિદ્ધાંતો આ પ્રમાણે છેઃ

(૧) આધુનિક વલણ વહીવટી કાર્યવાહીમાં ન્યાયિક સંયમ તરફ નિર્દેશ કરે છે.

(૨) અદાલત અપીલની અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ માત્ર જે રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તેની સમીક્ષા કરે છે.

(૩) કોર્ટ પાસે વહીવટી નિર્ણયને સુધારવાની કુશળતા નથી.જો વહીવટી નિર્ણયની સમીક્ષાની મંજૂરી આપવામાં આવે તો તે જરૂરી કુશળતા વિના તેના પોતાના નિર્ણયને બદલશે, જે પોતે ખોટી હોઈ શકે છે.

(૪) ....."

૩૦. અનુશાસનાત્મક કાર્યવાહીની બાબતોમાં અદાલતો દ્વારા ન્યાયિક સમીક્ષા અને હસ્તક્ષેપની સત્તાની તપાસ આ અદાલતના ચુકાદામાં કરવામાં આવી રહી હતી, જેનો અહેવાલ ઇન્ડિયન ઓઇલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિ.રાજેન્દ્ર ડી. હરમલકર ૨૨.એવું માનવામાં આવતું હતું કે જ્યાં સુધી આદેશ કાયદાની વિરુદ્ધ ન હોય, અથવા સંબંધિત પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવે, અથવા

અપ્રસ્તુત પરિબળોને ધ્યાનમાં લેવામાં ન આવે, અથવા નિર્ણય એવો ન હોય કે જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ ન લઈ શકે.

૩૧. ઉત્કલ સપ્લાયર્સ વિ. મા કનક દુર્ગા એન્ટરપ્રાઇઝીસ તરીકે નોંધાયેલા અન્ય ચુકાદામાં, આ અદાલત એક રિટ પિટિશનમાં ટેન્ડરની શરતોની તપાસ કરી રહી હતી.એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે આ બાબતોમાં ન્યાયિક સમીક્ષા ન્યાયિક સંયમ સમાન છે.

૩૨. ઉપર ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓના પ્રકાશમાં, તપાસ અને જમી હાથ ધરવા માટે અધિકૃતતાના કાર્યની માન્યતાને ધ્યાનમાં લેતી વખતે નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના કારણોની પર્યાપ્તતા અથવા અપર્યાપ્તતામાં જઈ શકાતી નથી.એકલા નોંધાયેલ માન્યતા ન્યાયી છે પરંતુ માત્ર વેડ્ન્સબરીના વાજબીતાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં રાખીને.આવી વાજબીતા એ નોંધાયેલા કારણો પર અપીલ અધિકારી તરીકે કામ કરવાની સત્તા નથી.

૩૩. અમે કાયદાની કલમ ૧૩૨ હેઠળ શોધ અને જમીની બાબતમાં રિટ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાના સિદ્ધાંતોને નીચે પ્રમાણે પુનરાવર્તિત અને વિસ્તૃત કરવા માંગીએ છીએઃ

(i) અભિપ્રાયની રચના અને નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના કારણો એ ન્યાયિક અથવા અર્ધ–ન્યાયિક કાર્ય નથી પરંતુ વહીવટી સ્વરૂપ છે.

(૨) માહિતી સામગ્રીના આધારે અધિકૃત અધિકારીના કબજામાં હોવી જોઈએ અને અભિપ્રાયની રચના પ્રમાણિક અને પ્રામાણિક હોવી જોઈએ.તે માત્ર ઢોંગ ન હોઈ શકે.કોઈપણ બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત સામગ્રીની વિચારણા માન્યતા/સંતોષને દૂષિત કરશે;

(૩) સત્તાધિકારી પાસે તેના કબજામાં એવી માહિતી હોવી જોઈએ કે જેના આધારે વાજબી માન્યતા સ્થાપિત થઈ શકે કે સંબંધિત વ્યક્તિએ સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવી હોય તેવા હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે અથવા નિષ્ફળ રહ્યા છે, અથવા આવી વ્યક્તિ સમન્સ અથવા નોટિસ જારી કરવામાં આવે તો પણ આવા હિસાબી પુસ્તકો અથવા અન્ય દસ્તાવેજો રજૂ કરશે નહીં; અથવા

(૪) આવી વ્યક્તિ પાસે કોઈપણ નાણાં, સોના–ચાંદી, ઘરેણાં અથવા અન્ય મૂલ્યવાન વસ્તુ છે જે સંપૂર્ણ અથવા આંશિક આવક અથવા મિલકતને રજૂ કરે છે જે જાહેર કરવામાં આવી નથી અથવા જાહેર કરવામાં આવશે નહીં;

v) સક્ષમ અધિકારીની માન્યતાની રચનાને પડકારવાની સ્થિતિમાં આવા કારણો ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવા પડી શકે છે, જે ઘટનામાં અદાલત માન્યતાની રચનાના કારણોની તપાસ કરવા માટે હકદાર હશે, જોકે તેની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતા નહીં.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કોર્ટ તપાસ કરશે કે શું નોંધાયેલા કારણો દુર્ભાવનાથી પ્રેરિત છે કે માત્ર ઢોંગ પર અને કોઈ બાહ્ય અથવા અપ્રસ્તુત સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેવામાં આવી નથી;

vi) સંતોષ નોંધનો ભાગ બનેલા આવા કારણો અદાલતની ન્યાયિક ચેતનાને સંતોષવા માટે છે અને આવી સંતોષ નોંધના કોઈપણ ભાગને આદેશનો ભાગ ન બનાવવો જોઈએ;

vii) આવા કારણો પૂરતા છે કે નહીં તે પ્રશ્ન કોર્ટ માટે રિટ પિટિશનમાં સમીક્ષા કરવાની બાબત નથી.સક્ષમ અધિકારીને કાર્યવાહી કરવા માટે પ્રેરિત કરનારા આધારોની પર્યાપ્તતા એ ન્યાયી મુદ્દો નથી;

viii) માન્યતાની રચના માટેના કારણોની સુસંગતતા વહીવટી કાર્યવાહીની જેમ ન્યાયિક પ્રતિબંધ દ્વારા ચકાસવામાં આવે છે કારણ કે અદાલત અપીલની અદાલત તરીકે બેસતી નથી પરંતુ માત્ર જે રીતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો તેની સમીક્ષા કરે છે.કોર્ટ તેની પર્યાપ્તતા અથવા પર્યાપ્તતાની તપાસ કરશે નહીં;

ix) ૧.૪.૧૯૬૨ માંથી પૂર્વલક્ષી અસર સાથે નાણાં અધિનિયમ, ૨૦૧૭ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણના સંદર્ભમાં, આવકવેરાના સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધાયેલા હોવાનું માનવા માટેના આવા કારણો કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા કોઈપણ સત્તાધિકારી અથવા અપીલ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ જાહેર કરવાની જરૂર નથી.

૩૪. ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે શોધી કાઢીએ છીએ કે ઉચ્ચ અદાલતે ૦૭.૦૮.૨૦૧૮ તારીખની શોધની અધિકૃતતાને રદ કરીને વાજબી ઠેરવી ન હતી.પરિણામે, અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને રદ કરવામાં આવે છે.તેના પરિણામે, મહેસૂલને કાયદા અનુસાર કરદાતા સામે કાર્યવાહી કરવાની સ્વતંત્રતા હશે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==========

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.